

7. A honvédelem rendszere – honvédelmi igazgatás

A nemzeti biztonság és a honvédelem fogalomrendszere az államiság kialakulása óta szorosan összefüggő, egymást kölcsönösen feltételező fogalmak. Egy ország biztonsága feltételezi az adott állam honvédelmi képességeinek meglétét, beleértve ezen honvédelmi képességekbe ugyanúgy a kapcsolatokat biztonsági érdekei szerint alakítani képes diplomáciai tevékenységet, mint az azt alátámasztó védelmi potenciálok egyéb (társadalmi, gazdasági stb.) összetevőit – nem utolsósorban a fegyveres erőket is. Bármely ország vonatkozásában megállapítható, hogy az ország nemzeti biztonsági érdekei és biztonságpolitikai stratégiája, az annak érdekében kialakított honvédelmi politikája függvényét képezi az ország geostratégiai helyzetének, a közeli régiókban lezajló társadalmi-gazdasági és geopolitikai változásoknak, a nemzeti szuverenitás és a kollektív biztonság intézménye iránti politikai elkötelezettségnek.

De ugyanígy megállapítható az is, hogy az állam szuverenitását, függetlenségét, területi épségét biztosító *honvédelmi rendszer* megléte is alapvető feltétele az adott állam szuverén működésének.

Honvédelmi igazgatás

A honvédelmi rendszeren belül mint klasszikus, az államok kialakulásától létező igazgatási terület – szintén az állam szuverenitásához, függetlenségéhez kapcsolódó, tartalmát tekintve szakigazgatási tevékenység, amely magába foglalja az ország békeidős honvédelmi felkészítésének állami feladatait és az államhatalmi szervek honvédelmet érintő, a különleges jogrend egyes időszakaiban jelentkező tevékenységét is.

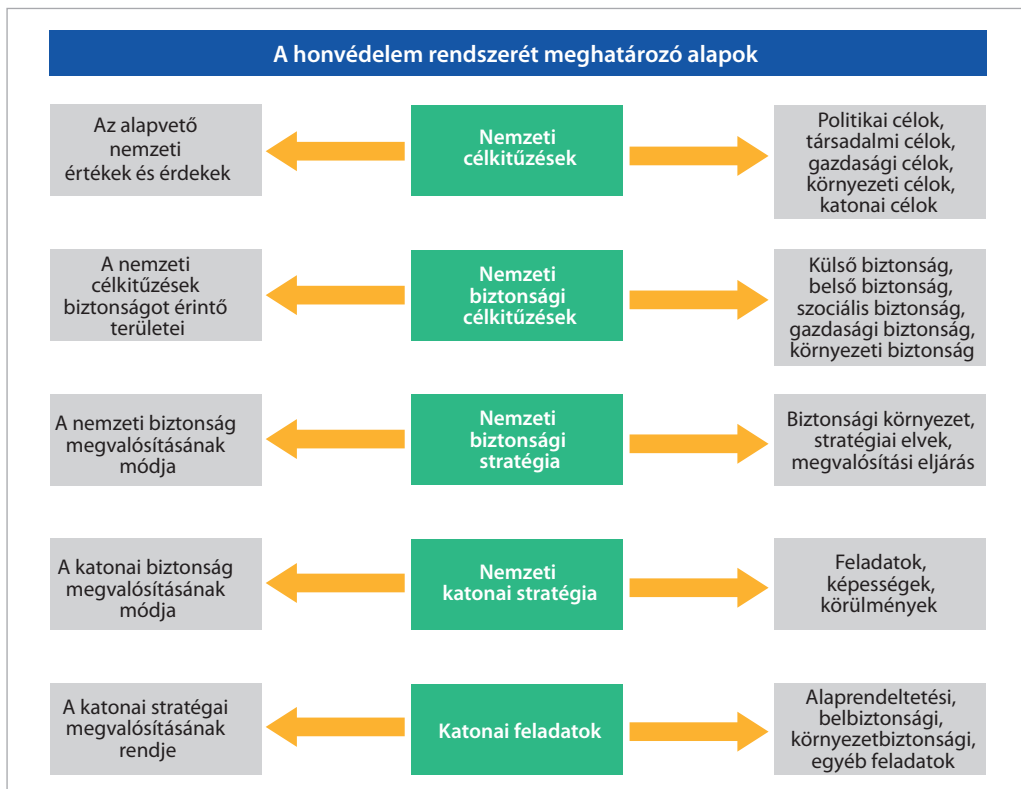
A nemzeti biztonság fogalma természetesen szélesebb, mint az adott ország katonai biztonsága. Napjaink komplex fogalmi értelmezésében a biztonság kiterjed az állam és az egyén biztonságának fogalmára, a politikai, társadalmi, gazdasági, szociális, védelmi (katonai) szférákra egyaránt. A biztonság fogalma egyidejűleg a társadalmi-gazdasági fejlettség fokának is függvénye lehet – amíg a korábbi évszázadokban elsősorban a külpolitikai és a vele szorosan összefüggő katonai biztonság került előtérbe, addig a katonai biztonság mellett napjainkra egyre nagyobb szerepet kapnak a szociális, gazdasági, környezeti biztonság területei is.

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája ezzel összefüggésben az alábbiakat állapítja meg: „*Felértékelődött a biztonság katonai eleme. Az euroatlanti térség biztonságára kihívást jelentő állami szereplők erőteljes ütemben növelik katonai kiadásaitak és képességeiket, míg a nem-állami szereplők növekvő mértékben tesznek szert stratégiai csapásmérő képességekre. Egy Magyarország vagy szövetségei ellen irányuló fegyveres támadás jelenleg kevésbé valószínű, de a romló általános biztonsági környezetben és egyes szomszédos régiók biztonságának nagyfokú törékenysége miatt nem lehet figyelmen kívül hagyni a hagyományos konfliktusok kialakulásának, vagy váratlan támadás bekövetkezésének lehetőségét Magyarország közvetlen környezetében sem, ideértve a szövetségeseinket érő, az Észak-atlanti Szerződés 5. cikke hatálya*

alá tartozó helyzeteket is. Különösen fontos ez annak fényében, hogy csökkent a konfliktusok tér- és időbeli kirobbanásának, valamint jellegének előrejelezhetősége.”¹

A konfliktusmegelőző és konfliktuskezelő biztonságpolitikának így támaszkodnia kell mind a külső, mind a belső veszélyek elleni eredményes fellépést – végső soron az ország megvédését – biztosító biztonságpolitikai tevékenységre is, amely a fegyveres erők, az államszervezet, a gazdaság és a lakosság nemzeti és szövetségi keretek közötti honvédelmi felkészítésére irányul. Ezen állami feladatrendszer a szélesebb értelemben vett védelmi, szűkebb értelemben pedig honvédelmi igazgatás szervezet- és feladatrendszerén keresztül valósul meg.

A nemzeti biztonság és a katonai feladatok összefüggéseit a 21. ábra szemlélteti.

21. ábra A nemzeti biztonság és a katonai feladatok összefüggései

Forrás: a szerző szerkesztése

7.1. Fogalmi meghatározások

Biztonság és nemzeti biztonság, honvédelem és országvédelem, közigazgatás, államigazgatás, védelmi igazgatás, honvédelmi igazgatás, katonai igazgatás – fogalmak, amelyek egyértelmű

¹ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (NBS), 51. pont.

alkalmazásához szükséges tisztázása nélkül mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók eltérő értelmezéssel szembesülnek. A honvédelem rendszerének, a honvédelmi igazgatás szervezeti és eljárásrendjének bemutatásához, működési sajátosságainak megértéséhez elengedhetetlenül szükséges az alapvető fogalmak egységes értelmezése.

A honvédelem igazgatásával kapcsolatos fogalmak egy részét jogszabály rögzíti, más részét a jog-, illetve a hadtudomány keretei között definiálják. Ennek megfelelően a honvédelmi igazgatással összefüggő, azt megalapozó főbb fogalmak az alábbiakban határozhatók meg.

Védelmi igazgatás

- a) *Hadtudományi megközelítésben* – a védelmi felkészítést és szervező, a különleges jogrendben a központi, a területi és helyi irányítást végző centralizált, hierarchikus felépítésű közigazgatási szervezet- és feladatrendszer, illetve a közigazgatási (kormányzati igazgatási, önkormányzati) szervek és a katonai szervek olyan, jogilag szabályozott tevékenysége, amely a polgári és a fegyveres szervek, szervezetek, valamint az állampolgárok különleges jogrendbeli kötelezettségeinek tervezésére, *szervezésére és végrehajtásának irányítására irányul.*
- b) *Jogszabályi megközelítésben* – a közigazgatás részét képező feladat- és szervezeti rendszer, amely a kormány – a honvédelemért felelős miniszter útján gyakorolt – irányítása mellett a Magyarországot veszélyeztető fenyegetésekkel és támadásokkal szemben az állam feladatainak megvalósítására létrehozott, valamint egyes védelmi feladatok ellátásra kijelölt közigazgatási szervek által végzett tervező, végrehajtó, rendelkező tevékenység.²

Honvédelmi igazgatás

- a) *Hadtudományi megközelítésben* – a védelmi igazgatási szervek és a fegyveres erők jogszabály által felhatalmazott szervei által az ország külső fegyveres támadás elleni védelme, illetve a szövetségi kötelezettségek teljesítése érdekében végrehajtásra kerülő, az ország honvédelmi felkészítését, a fegyveres erők kiegészítését és a katonai védelmi feladatokat szolgáló közhatalmi tevékenység.
- b) *Jogszabályi megközelítésben* – a védelmi igazgatás részét képező feladat- és szervezeti rendszer, amelynek keretében az ország védelmére létrehozott, valamint e feladatra kijelölt közigazgatási szervek, továbbá a honvédelemben közreműködő más szervek ellátják a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. CXIII. törvény (a továbbiakban: Hvt.) 1. § (3) bekezdésében meghatározottak honvédelemre való felkészítésével, az országvédelemmel és a honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos feladatokat.³

Katonai igazgatás

- a) *Hadtudományi megközelítésben* – a honvédség személyi és anyagi hadkiegészítése érdekében a honvédelmi igazgatás alapvető funkciójaként működő feladat- és közigazgatási szervezetrendszer, amelyet törvényben felhatalmazott katonai szervezetek végeznek a fegyveres küzdelem sikeres megvívásához szükséges feltételek megteremtése, illetve biztosítása érdekében.

² A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 80. § 32. pont.

³ 2011. évi CXIII. törvény 80. § 12. pont.

- b) *Jogszabályi megközelítésben* – a közigazgatási szervek jogilag szabályozott és a honvédelmi igazgatás részét képező olyan tevékenysége, amely a haza fegyveres védelme feltételeinek megteremtése és megvalósítása érdekében a jogalanyok honvédelmi kötelezettségeinek és önként vállalt honvédelmi feladatainak tervezésére, valamint a kötelezettségek és a vállalt feladatok végrehajtására irányul.⁴

Honvédelmi felkészítés – az államvezetés, a közigazgatás, a védelmi igazgatási, a honvédelmi igazgatási, a társadalmi és a gazdálkodó szervezetek, az állampolgárok, továbbá a honvédség tevékenységét a különleges jogrend alkalmazásának időszakaiban biztosító erők és eszközök előkészítése, alkalmassá tétele a minősített helyzet alatti működéshez tervszerű, rendszeres és koordinált normál (béke-) időszaki tevékenység keretében.

Az országmozgósítás feladat- és eszközrendszere – a különleges jogrendi időszakok bevezetését megelőzően, illetve a következmények felszámolása érdekében az országmozgósításban részt vevő szervekre és az állampolgárookra vonatkozó, jogszabályokban, illetve intézkedési tervekben meghatározott feladatok, továbbá az azok végrehajtásához igénybe vehető, meglévő és rövid időn belül aktivizálható erőforrások (védelmi potenciálok) összessége.

Gazdaságmozgósítás – a rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet és veszélyhelyzet különleges jogrendi időszakok során a honvédelem és a katasztrófavédelem érdekében szükséges anyagi és eszközigenyek kielégítését biztosító, állami beavatkozással irányított gazdaságműködési rendszer.

Különleges jogrend – a normál (béke-) időszaki jogrendtől eltérő, az alapvető jogok felfüggeszthetőségével és az államhatalmi szervek jog- és hatáskörének, illetékességének megváltoztatásával együtt járó, a rendeleti kormányzást lehetővé tevő jogalkotási és jogalkalmazási időszak (rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, váratlan támadás, veszélyhelyzet).

7.2. A hadügyi igazgatástól a honvédelmi igazgatásig

A hadügyi igazgatás nem csupán a modern közigazgatásnak, hanem a premodern állami tevékenységnek is a legkorábbi kezdetekig visszanyúló intézménye. Korai intézményesülését elősegítette, hogy az államfők – az állami szervezeti rendszer kialakulásának kezdete óta – igyekeztek a hadügyekben való részvételi kötelezettség állandó jelentéstartalmát rögzíteni. Ezért a hadviselésben való részvétel kötelezettségének szokáyszerű szabályai mellett már az állami fejlődés viszonylag korai szakaszán kialakulnak a hadügyi kötelezettségek differenciált előírásai, a hadügy szervezésének állami feladatait és azok végrehajtását, az állam tisztségviselőinek ezzel kapcsolatos tevékenységét meghatározó szabályok.

Magyarország változatos történelme, a Német-római Császársággal, illetőleg annak megszűnését követően a Habsburg Birodalommal fennállt kapcsolata a magyar hadügyi igazgatás történeti alakzatait is meghatározta. E kapcsolat, valamint az a tény, hogy a feudális jog Magyarországon messze túlélte önmagát, a hadügyi igazgatás intézményrendszerének kettős, mondhatni ambivalens arculatot kölcsönözött még a 18. század végén, 19. század elején is. Míg ugyanis a Habsburg-ház hadseregének fenntartásában közreműködő Magyar Királyság területén létrejöttek a modern hadügy katonai és polgári közigazgatási szervei, a császár hadseregében szolgáló magyar katonai alaku-

⁴ 2011. évi CXIII. törvény 80. § 20. pont.

latok a kor színvonalának megfelelően szervezett, kiképzett és felszerelt katonai szervezeteknek tekinthetők, az ország honi területének védelme – a császári haderő mellett – még mindig a régen idejétmúlt nemesi felkelésre hárult.

Az Osztrák–Magyar Monarchiát létrehozó kiegyezés után a véderőről szóló 1868. évi XL. tc, valamint a honvédségről szóló 1868. évi XLI. tc. létrehozta a magyar honvédelmi igazgatás szervezeti és jogi intézményeit. A törvény a magyar kormányzat önálló rendelkezése alatt álló haderő fenntartását tette lehetővé.

A véderőről szóló törvény és a honvédségi törvény már kétségkívül a modern honvédelmi igazgatás intézményeit állította fel. Ennek karakterisztikus jellemzője az általános hadkötelezettségen alapuló hadsereg. A hadsereg gerince a közös haderő (császári és királyi – k. u. k. – hadsereg), valamint a Magyar Királyság és a Monarchia többi tartományában ennek kiegészítésére szervezett, de háborúban a k. u. k. haderővel együtt alkalmazható nemzeti hadseregek. A hadkötelezettség az állam polgárainak az állammal szembeni kötelezettségeként fogalmazódik meg, ennek alapján a hadköteles akár a közös hadseregbe, akár pedig a honvédségbe behívható. Az állampolgári kötelezettség megállapítása, valamint a kötelezettség teljesítésének megszervezése (újoncozás, szolgálatra behívás, a hadseregnek való átadás, az otthon maradottak támogatása stb.) állami feladatként jelent meg, abban a polgári közigazgatási szervezet a törvényben megállapított hatáskörében és eljárás szerint közreműködésre volt kötelezett.

A modern honvédelmi igazgatás kiépülése és jellemzői az 1867. évi kiegyezést követően

A sorozott hadsereget a közös állam már nem a katonai konfliktusok azonnali megoldása, hanem a hadköteles állampolgárok katonai kiképzése céljából tartja fenn. A kiképzett állampolgár a hadilétszámú hadsereg mozgósítása, illetőleg a hadra kelt sereg veszteségeinek pótlása céljából elrendelt sorozás és bevonulás révén kezdi meg hadiszolgálatát. A háborúzó hadsereg anyagi szükségleteinek kielégítése már nem kizárólag az államkincstár feladata, a háború költségeinek fedezete az egész társadalom anyagierőforrás-készlete. Minden hadicélra igénybe vehető dolog – legyen az közösségi célt szolgáló ingatlan, élőállat vagy egyéb ingóság – a potenciális anyagi tartalék része.

Béke idején a hadkötelesek kiképzési célú katonai szolgálatának, a kiképzett (tartalékos) állampolgárok katonai továbbképzésének, a háború idején igénybe vehető anyagi erőforrások nyilvántartásának, a hadiszervezet létrehozásának, ezzel összefüggően a személyi és anyagi mozgósítás végrehajtásának, valamint a háborús veszteségek pótlásának megszervezése az állami közigazgatási szervezet közreműködését igényli. Az állampolgári kötelezettség alapján működő sorozott hadsereg személyi és anyagi szükségleteinek kielégítése többé már nem kizárólag az államkincstár és a hadsereg vezető szervei, hanem a magyar közigazgatási rendszer feladata.

Megkezdődik a katonai igazgatás és a polgári közigazgatás szervezetei közötti együttműködés. A véderőről, illetve a honvédségről szóló törvények pontosan rögzítik a polgári közigazgatás honvédelemmel összefüggő feladatait, a közigazgatás alsó szintjétől kezdődően a kormányzatig bezárólag a közigazgatási hatásköröket. A hadkötelesek, illetőleg az anyagi kötelezettség alanyai a hatósági jogkörben eljáró közigazgatási szervek határozatai alapján szolgáltatnak adatokat a személyi és anyagi kötelezettség esetleges teljesítésének céljából, és a teljesítés elrendelése is hatósági határozatban jelenik meg. Az állami szervek a közigazgatás szervező munkájával gondoskodnak a honvédelem infrastruktúrájának megszervezéséről. A gazdaság a közigazgatás közvetítésével állítja elő és bocsátja rendelkezésre a haditechnikai eszközöket és hadfelszere-

lési anyagokat. Egyszóval megkezdődik a modern honvédelmi igazgatás feladat- és szervezetrendszerének, valamint eljárásának a kiépülése.

Megállapítható tehát, hogy hazánk modern kori honvédelme a kiegyezéstől kezdődően a hadkötelezettségen alapuló sorozott hadseregre épült. Ennek megfelelően a honvédelmi igazgatás középpontjában a hadkötelesek katonai szolgálatra történő behívása, kiképzése, ezt követően tartalékkállományba helyezése, a tartalékosok folyamatos továbbképzése, háború esetén a tartalékosok behívásával történő mozgósítás állt. A honvédelmi jogszabályok döntő részét is az állampolgárok honvédelmi kötelezettségének, ezen belül a hadkötelezettségnek a szabályai adták. A jogi szabályozásnak ezt a szerkezetét csak a 20. század utolsó évtizedeiben – a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvénnyel kezdődően –, majd az 1989–1990-es rendszerváltás után a honvédelmi igazgatás demokratikus ellenőrzésével és a honvédelem állami irányításával kapcsolatos egyre differenciálódó jogi rendszer kiépülése változtatta meg.

Ez a fejlődési folyamat, továbbá a békeidős sorkatonai szolgálati kötelezettség 2004. évi megszűnése kihatott az ország honvédelmi és honvédelmi igazgatási rendszerének funkcionális területeire is. A professzionális, békeidőben kizárólag az önkéntes katonai szolgálatvállaláson, az ország fegyveres védelmét közvetlenül megelőző és a fegyveres védelem időszakában pedig az általános hadkötelezettségen és az önkéntes katonai szolgálatvállaláson alapuló fegyveres erő kialakítása a honvédelem és a magyar honvédelmi igazgatás egész rendszerének megváltoztatását eredményezte. A honvédelmi igazgatás alanyai az állampolgárok, a jellemzően államigazgatási (települési szinten az önkormányzati) szervek, a rendvédelmi szervek, a gazdálkodó szervek, a kijelölt vagy a honvédelmi feladatokban önkéntesen részt vevő társadalmi szervezetek, továbbá hazánk esetében a fegyveres erőt jelentő Magyar Honvédség is. A honvédelemben részt vevők széles köre következik a honvédelem össznemzeti ügyként való jogszabályi megjelenítéséből ugyanúgy, mint az ország külső fegyveres támadás elleni védelemre való felkészítésének és a védelem megvalósításának általános követelményéből.⁵

A *honvédelmi igazgatás* nem a közigazgatás más területeitől elkülönült, sajátos tevékenység. A honvédelmi igazgatás szereplői a közigazgatás rendszerében jelennek meg, az annak alrendszerét jelentő védelmi igazgatás részét képezik. Maga a honvédelmi igazgatás önmaga is kereteket ad a védelmi jellegű funkciójában hozzá kapcsolódó, de feladataiban alapvetően csak a katonai védelemhez – és ezen keresztül a Magyar Honvédség személyi, szolgáltatási, ingatlanszükségleti és technikai hadkiegészítéséhez – kötődő *katonai igazgatásnak*, jóllehet jogszabályi meghatározásának megfelelően az utóbbi is a közigazgatás részét képezi.

A honvédelmi igazgatás a közigazgatás részét képezi – következik ez nemcsak a honvédelmi igazgatás jogszabályi fogalmából, hanem a funkciói teljesítéséhez szükséges állami szervezetrendszer meglétéből is, így szervezeti felépítése szorosan kötődik a közigazgatás szintjeihez.

A honvédelmi igazgatás hatásköre gyakorlatilag a teljes társadalomra kiterjed úgy a békeidős honvédelmi felkészítés, mint az ország fegyveres (katonai) védelméhez kapcsolódó időszakokban. Ennek alapvető szabályait az Alaptörvény, végrehajtási eljárásrendjét pedig jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök tartalmazzák. A honvédelmi igazgatás a közigazgatás részét képező szervezeti és feladatrendszeréből következően szintén központi (kormányzati),

⁵ Hvt. 1. § (3) bekezdés: „A honvédelemre való felkészülésben és a honvédelmi feladatok végrehajtásában e törvényben meghatározott keretek között a törvény alapján létrehozott jogalanyok és minden Magyarországon tartózkodó ember a szolgáltatások, az állampolgárok pedig a személyes szolgálat teljesítésével vesznek részt.”

területi (megyei, fővárosi) és helyi (járási, települési) elemekből épül fel, amelyek illetékességi területe megegyezik az azonos szintű közigazgatási illetékességi területtel.

A védelmi – ezen belül a honvédelmi – igazgatás tevékenységének normál (béke-) időszaki szabályai szintén a közigazgatási eljárás általános és specifikus szabályaihoz kötődnek. A honvédelmi igazgatás eljárásrendje, az abban feladattal felruházott állami szervek jog- és hatáskörei a különleges jogrendben a védelmi igazgatás működési szabályait követik.

A honvédelmi igazgatás általános értelemben – a honvédelem fogalmához hasonlóan – az állam létrejöttétől kialakított közhatalmi tevékenység, amelynek alapvető funkciója az állami lét, függetlenség, szuverenitás fenntartása és az ezt biztosító normál időszaki felkészülési tevékenység. Ezen igazgatási terület ugyanúgy a szakigazgatás részét képezi, a társadalom szempontjából elsősorban a honvédelmi kötelezettségek⁶ teljesítésének biztosítására irányuló tevékenység, mint az azt végrehajtó szervezeti rendszer összessége, amely egyidejűleg irányítja a honvédelemben részt vevők tevékenységét, igazgatja a rendszer elemeinek működését.

Honvédelmi igazgatás – katonai igazgatás

Ha az általános, államtudományi és igazgatástudományi szempontokból, illetve a szakterülethez kötődő vezetéstudományi szempontokból kiindulva vizsgáljuk e területet, megállapítható, hogy az igazgatás tartalmát illetően a honvédelmi igazgatás és a katonai igazgatás területén alkalmazott fogalmak többé-kevésbé fedik egymást. Az igazgatás tárgyát illetően azonban jól láthatóan eltérő vonásokat is mutat például az egyébként funkciójában összefüggő honvédelmi, illetve katonai igazgatási terület – a honvédelmi igazgatás szélesebb (az ország honvédelmi felkészítésével és az ország katonai védelmének megszervezésével, e keretek között a honvédség belső igazgatásával – katonai vezetésével – is foglalkozik), míg a katonai igazgatás alapvetően a honvédség személyi és materiális (tárgyi) hadkiegészítésével, illetve az azokkal összefüggő járulékos igazgatási tevékenységekkel foglalkozó területet jelenti.

Amikor a közigazgatás–védelmi igazgatás–honvédelmi igazgatás–katonai igazgatás összefüggéseit vizsgáljuk, azok funkcionális kapcsolódásából megállapítható, hogy a honvédelmet érintő alapvető és részfeladataik vonatkozásában tevékenységük összessége nem kizárólag a fegyveres erő – hazánk esetében a Magyar Honvédség – működési területeit érinti, hiszen a honvédelem megvalósítása érdekében ezen tevékenység tárgyát képezi maga az egész társadalom. Az ország függetlenségéért, szuverenitásának fenntartásáért vívott fegyveres küzdelem – a katonai védelem – során jelentkező személyi (hadkötelezettséggel összefüggő) és materiális (anyagi-technikai) fogyatékok pótlásának forrása ugyanis maga a társadalom személyi és gazdasági erőforrásrendszere.

7.3. A honvédelem rendszere, annak kapcsolata a honvédelmi igazgatással

Amikor a honvédelmi igazgatásról mint szakigazgatási tevékenységről beszélünk, általában a honvédség katonai igazgatási szervei által végzett igazgatási tevékenységet, gyakran a honvédség

⁶ Hvt. 1. § (3) bekezdés: „A honvédelemre való felkészülésben és a honvédelmi feladatok végrehajtásában e törvényben meghatározott keretek között a törvény alapján létrehozott jogalanyok és minden Magyarországon tartózkodó ember a szolgáltatások, az állampolgárok pedig a személyes szolgálat teljesítésével vesznek részt.”

belső működésének igazgatásával összefüggő vezetési aktusokat, más megközelítésben pedig az ország honvédelmi felkészítésével összefüggő államigazgatási cselekményeket értjük alatta. Mindegyik megközelítés igaz és mindegyik csak részét képezi annak a szerteágazó, a honvédségre és a polgári szervekre, a rendvédelmi szervekre, a közigazgatás intézményrendszerére, a gazdálkodó szervezetekre, és az állampolgárok honvédelmi kötelezettségein keresztül az egész társadalomra – sőt, a vagyoni szolgáltatási kötelezettségek körében a Magyarországon működő külföldi tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetekre is – kiható szakigazgatási tevékenységnek, amelyet ezen fogalom alatt foglalhatunk össze.

A közigazgatás a szakigazgatási tevékenységek széles körén alapuló társadalomirányító és társadalomszervező tevékenységet végez – ezen szakigazgatási tevékenységek körébe tartozik a honvédelmi igazgatás is. Ahhoz, hogy ezt az államtársadalmi érdekből és céllal, államtársadalmi közreműködéssel az arra felhatalmazott, jellemzően államigazgatási és katonai szervek, illetve szervezetek által megvalósított tevékenységet rendeltetésén, funkcióin, feladatain és az azokat végrehajtó szervezeti rendszerén keresztül bemutassuk, a biztonság és a katonai biztonság, a nemzeti biztonság és a nemzetközi biztonság, a védelem és a honvédelem kérdésköreit kell egymással összefüggésben rendszerezni.

7.3.1. A nemzeti biztonság és a honvédelem összefüggései

A biztonság, illetve az azt megalapozó védelem fogalma széles kategória, amelynek elemei (politikai, gazdasági, szociális, katonai stb.) szorosan összefüggenek egymással, elkülönítve nem vizsgálhatók, és állapotuktól függően egymást erősítik vagy gyengítik. A két egymást feltételező fogalom közül a több részelemből álló biztonság a szélesebb kategória, hiszen számos elemből áll, amelyek előtérbe kerülésének sorrendjét alapvetően meghatározza az adott állam célja, a társadalom tagjai által elfogadott értékek, az adott ország történelmi sajátosságai és geostratégiai helyzete. Míg a korábbi évszázadokban egy adott állam biztonsága egyenlő volt a katonai biztonságával – azaz a katonai erővel való érdekérvényesítési képesség volt a meghatározó elem –, addig napjainkban a biztonság egyéb összetevőinek (politikai, gazdasági, környezeti stb.) érvényesülése az elsődlegesen meghatározó terület.

A védelem olyan gyakorlati tevékenységsorozat, amely arra irányul, hogy megteremtse, szinten tartsa, illetve fejlessze azt az állapotot, amelyet biztonságnak nevezünk. A védelem természetesen nem azonos a katonai védelemmel, az annak csak egy – alapvetően állami szinten értelmezett biztonsághoz kapcsolódó – területe. Ha a két fogalom egymáshoz való viszonyát igazgatási szempontból vizsgáljuk, megállapítható, hogy a biztonság maga állapot, a védelem pedig ezen állapot megteremtésére vagy fenntartására irányuló tevékenység.

A nemzeti biztonság a nemzeti érdekek és célkitűzések szolgálója, azok érvényesítésének egyik eszköze. A korábbi évszázadokban domináns szerepet játszott benne a katonai biztonság, sőt egyes történelmi időszakokban a nemzet biztonságát a katonai képességekre alapozták. Napjainkra a honvédelem szélesebb értelmet kapott, egy adott állam területi integritásának és szuverenitásának védelme nem korlátozódhat kizárólag a határok védelmére, hanem kiterjed az állam és az egyén biztonságának fogalmára és a politikai, a társadalmi, a gazdasági, a szociális, a védelmi (katonai) szférákra egyaránt. A globalizációs folyamatok összetettsége a gazdasági, a külpolitikai, a munkaerő- és tőkepiaci folyamatokon keresztül kihat a korábban csak nemzeti keretek között értelmezett biztonságra és ezen keresztül a honvédelemre, a honvédelmi igazgatásra is.

A biztonság átfogó értelmezésének területeit a 22. ábra szemlélteti.

22. ábra: A biztonság átfogó értelmezésének területei

Forrás: a szerző szerkesztése a 1035/2012 (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról alapján

Az állami szintű *biztonságpolitika* két nagy területre terjed ki, amelyek relatív egyensúlya biztosítja a biztonságpolitika eredményességét. Az egyik terület – amely normál időszakban prioritást élvez a másik területtel szemben – a béke megőrzésére, a válságkezelésre és a katonai konfliktusok (szélsőséges esetben a háború) megelőzésére irányuló, az állami szervek által irányított biztonságpolitikai tevékenység.

Ennek eredményessége ugyan háttérbe szoríthatja a másik – a háborús, katonai védelemmel kapcsolatos – biztonságpolitikai területet, azonban még napjainkban sem zárható ki ezen biztonságpolitikai területtel kapcsolatos tevékenység szükségessé váló szerepe sem. Jól tükrözi mindezt Magyarország 2020-ban elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégiája is.

A konfliktusmegelőző és konfliktuskezelő biztonságpolitikának így támaszkodnia kell mind a külső, mind a belső veszélyek elleni eredményes fellépést – végső soron az ország megvédését – biztosító biztonságpolitikai tevékenységekre is, amely a fegyveres erő, az államszervezet, a gazdaság és a lakosság nemzeti és szövetségi keretek közötti honvédelmi felkészítésére irányul. Ezen állami feladatrendszer a szélesebb értelemben vett közigazgatási és az annak részét képező védelmi igazgatási, szűkebb értelemben pedig a védelmi igazgatás részét képező *honvédelmi igazgatás* szervezet- és feladatrendszerén keresztül valósul meg.

7.3.2. A honvédelem rendszere

Bármely állam esetében megállapítható, hogy honvédelmi rendszerének felépítése alapvetően azoktól az objektív biztonsági feltételektől és körülményektől függ, amelyek a rendszer alapelveit és követelményeit meghatározzák. Ezen struktúra felépítését döntően az ország elleni külső fegyveres támadás – a háborús küszöb alatti cselekmények és a háború (nemzetközi jog által determinált agresszió) bekövetkezése –, továbbá más külső és belső potenciális veszélyek sikeres elhárításának követelményei, az ország mindenkor meglévő védelmi potenciálja (védelmi erőforrásainak összessége) aktivizálásának lehetőségei együttesen határozzák meg. E követelményeknek megfelelően Magyarország honvédelmi rendszere egyaránt magában foglalja a fegyveres

védelmet és a nem fegyveres védelmet, a nemzeti önerőn, illetve a szövetségi támogatáson alapuló biztonsági garanciákat.

A *fegyveres védelem* fogalma a fegyveres erőt és a rendvédelmi szerveket – mint alapvető védelmi potenciálokat –, továbbá azok tevékenységét fogja át, alrendszeit a katonai fegyveres védelem és a nem katonai fegyveres védelem képezhetik.

A *nem fegyveres védelem* (a honvédelem polgári támogatása) a honvédelmi potenciál többi lényeges elemét – a gazdaságot, a lakosságot, az államvezetést, valamint a közigazgatást – integrálja. Ennek megfelelően alrendszeit a gazdaság, a polgári védelem, valamint a honvédelmi államvezetés képezi.

A honvédelmi rendszer hatályos kereteit és tartalmát az *1998-ban elfogadott*, példamutatóan ma is hatályos *országgyűlési határozat* az alábbiak szerint definiálja:

„A Magyar Köztársaság a honvédelmet az állampolgárok közös felelősségvállalásán alapuló nemzeti ügynek tekinti. A honvédelem rendszere az Észak-atlanti Szerződésből fakadó jogok és kötelezettségek egységére, az ország és a Szövetség védelmi igényeit tudatosan elfogadó polgárok önbecsülésére és felelősségére, a fegyveres erők és a védelem anyagi szükségleteit kielégíteni képes gazdaságra, a védelemre felkészült államszervezetre, a védelem katonai feladatait ellátni képes fegyveres erőkre, a fegyveres erők demokratikus és polgári irányítására és ellenőrzésére, a lakosság és az anyagi javak megővését szolgáló polgári védelemre, a magyar társadalom legsebésebb rétegeinek támogatására épül.”⁷

A honvédelem tehát több elemből összetevődő rendszer, az azzal kapcsolatos feladatok megvalósítása pedig az állam egyik fontos funkciója. A honvédelem rendszere kiterjed az állami vezetés, illetőleg a közigazgatás területeire, átfogja az ország lakosságának és gazdaságának tervszerű felkészítését – szükség esetén aktivizálását és igénybevételét a haza védelme, illetve a szövetségi keretek között végrehajtandó katonai feladatok teljesítése érdekében.

7.3.3. Nemzeti honvédelem és szövetségi garanciák

Magyarország biztonság- és védelempolitikájának alapelveit az 1998-ban elfogadott fenti országgyűlési határozat tartalmazza. A határozat alapelveire támaszkodva, továbbá a NATO 2010 novemberében, Lisszabonban elfogadott Stratégiai Konceptiójával⁸ és az EU Biztonsági Stratégiájával⁹ összhangban dolgozták ki Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját, amelyet a kormány legutóbb 2020-ban fogadott el és hirdetett ki. A nemzetközi védelempolitikai alapküldetések elvein nyugvó nemzeti szabályozás következő elemét Magyarország – kidolgozás alatt álló – Nemzeti Katonai Stratégiájának megalkotása jelenti, összhangban az új Nemzeti Biztonsági Stratégiában meghatározott alapelvekkel.

⁷ Hvt. 1. § (13) bekezdés.

⁸ NATO: *Aktív Szerepvállalás, Modern Védelem – az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Stratégiai Konceptiója Tagállamainak Védelméről és Biztonságáról*. Brüsszel, NATO Tájékoztatási Központ, 2010. (A dokumentumot az állam- és kormányfők a lisszaboni csúcstalálkozón fogadták el 2010. november 19-én.)

⁹ Európai Közösségek: *Európai Biztonsági Stratégia. Biztonságos Európa egy jobb világban*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2009.

Mindezen nemzetközi jogi és nemzeti alapokmányok az Alaptörvény, az annak szellemében megalkotott honvédelmi törvény, annak végrehajtási kormányrendelete, Magyarország NATO-csatlakozásáról szóló törvény (a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződéshez történő csatlakozásáról és a Szerződés szövegének kihirdetéséről szóló 1999. évi I. törvény), továbbá a befogadó nemzeti támogatás részletes kormányzati feladatairól szóló 55/2010. (III. 11.) Korm. rendelet, a szövetséges erők magyarországi állomásoztatásával kapcsolatos egyes kérdésekről szóló úgynevezett SOFA-egyezmények, a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény, a létfontosságú (kritikus) infrastruktúra védelmével kapcsolatos EU-irányelvek, a szövetségi és nemzeti válságkezelési alapidokumentumok képezik a legfontosabb jogi alapot a nemzeti honvédelmi és a szövetségi kötelezettségek vagy a szövetségi/EU-keretekben végrehajtott feladatok végrehajtásához, az azokat kiszolgáló honvédelmi igazgatási intézményrendszer kialakításához.

7.3.4. A honvédelem rendszerének kapcsolata a honvédelmi igazgatással

A tudományágak – ezen belül a jogtudomány és a hadtudomány is – több megközelítésben határozzák meg a honvédelem és ennek keretében a honvédelmi rendszer fogalmát. Mindezeket alapul véve Magyarország honvédelme az országot érhető külső veszélyek megszüntetésére való sokirányú felkészülést, az azzal összefüggő feltételrendszer megteremtését és folyamatos biztosítását, valamint a veszélyek elhárítását is jelenti. Az ezzel összefüggő feladatok csak egy jól működő, a jogállami ismérveknek megfelelően szabályozott és kialakított honvédelmi rendszerben, állami szintű szervezésben, állami irányítással teljesíthetők.

A *honvédelem alapelveit* a biztonság- és védelempolitikai alapokmányokban, az Alaptörvényben, más törvényekben és normatív szabályozókban meghatározott feladatok végrehajtása érdekében az alábbi fő területek képezik:

1. A honvédelem nemzeti ügy. Ezen alapelvnek megfelelően a honvédelem nemcsak az ország katonai védelmét biztosító Magyar Honvédség, hanem az egész nemzet és az egész ország ügye. A hon (haza) védelmében részt kell vennie minden állampolgárnak, állami szervnek, gazdálkodó és más szervezetnek (*össznemzeti ügy alapelve*).
2. A védelmi képességek fenntartásában és fejlesztésében Magyarország katonai biztonságát (ezen keresztül honvédelmét) két pillérre építi: egyrészt a *saját erőre* (azaz a honvédségre, a rendvédelmi szervekre, a nemzetgazdaság képességeire, az állampolgárok áldozatvállalására, az államszervezetre), másrészt az *euroatlanti integrációra*, azaz a NATO-tagállamok és az EU-tagállamok, valamint azok fegyveres erői együttműködésére és segítségnyújtására (*egyéni és kollektív védelem alapelve*).
3. A honvédelmi felkészülésben, a honvédelmi feladatok végrehajtásában a Magyarországon lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok személyes szolgálat (polgári védelmi kötelezettség, hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség) teljesítésével – részleteiben lásd a honvédelmi kötelezettségeket bemutató résznél –, valamint vagyoni szolgáltatás nyújtásával; a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek pedig vagyoni szolgáltatás nyújtásával (gazdasági és anyagi szolgáltatással) vesznek részt (*honvédelmi kötelezettségek alapelve*).
4. A honvédelem érdekében végrehajtható feladatokat a legszükségesebb ráfordításokkal kell ellátni, illetve megvalósítani. A honvédelmi kötelezettség teljesítése az arra kötelezettek

számára nem okozhat aránytalanul nagy terhelést vagy hátrányt (*szükségesség és arányosság alapelve*).

A honvédelemmel kapcsolatos, Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott feladatok végrehajtását biztosító *honvédelmi igazgatás* – mint szakigazgatási terület – *funkcióit* annak fogalmából és rendeltetéséből következően az alábbi főbb területek képezik:

- az ország honvédelmi felkészítésének biztosítása;
- a Magyar Honvédség különleges jogrendben való működése feltételeinek biztosítása, támogatása;
- a honvédelmi kötelezettségek teljesítésével összefüggő közigazgatási és katonai igazgatási feladatok végzése;
- a védelmi felkészítés és országmozgósítás honvédelmi feladatainak koordinálása;
- a védelmi igazgatási rendszer honvédelmi feladatainak irányítása, koordinálása;
- a vállalt nemzetközi kötelezettségek teljesítésével összefüggő nemzeti honvédelmi feladatok biztosítása.

7.3.5. A honvédelmi igazgatás és a közigazgatás összefüggései

A közigazgatás, mint végrehajtó államhatalmi ág, és egyes alrendszerei kapcsolatának vizsgálatakor megállapítható, hogy a közigazgatás feladatait formai megközelítésben a konkrét jogszabályok, elméleti megközelítésben pedig az állami funkciók határozzák meg. Ezen állami funkciók alapvetően az állami célok megvalósításának szolgálatában állnak, és tartalmuknak megfelelően azt fejezik ki, hogy egy adott állam hogyan viszonyul a társadalomhoz, melyek azok a területek, amelyeknél az állami tevékenység – igazgatási vagy szolgáltatási, társadalomszervezési vagy társadalomirányítási – elengedhetetlen az adott társadalom mindennapos működése szempontjából.

A honvédelmi igazgatás közigazgatási kapcsolatának értelmezéséhez a közigazgatás feladatrendszerének csoportosításából célszerű kiindulni. Az *egyik megközelítés* szerint a *közigazgatás szervezetéből kiindulva* vezethetjük le a feladatok fő csoportjait, megkülönböztetve központi, területi és helyi közigazgatási – és ezen keresztül honvédelmi igazgatási – feladatokat, a központi feladatokon belül pedig kormányzati szintű és megosztott, a területi és helyi feladatokon belül pedig államigazgatási és önkormányzati feladatokat.

A közigazgatási feladatok csoportosításának *másik megközelítési módszere a feladatok tartalmi jegyeiből indul ki*, vagyis az egy adott közös cél elérését biztosító feladatcsoportokból képez feladatköröket. Vannak általánosan elfogadott csoportosítási elvek, amelyek szerint ezek a közös célok az állam funkcióiból vezethetők le, mivel a közigazgatás fő feladatköreinek ellátása a törvényhozói és az igazságszolgáltatási feladatokkal együtt meghatározóan az állami funkciók érvényesülése érdekében történik.

A közigazgatási feladatok *funkcionális szempontból* történő osztályozásnál az állami funkciók felosztását a jogtudomány és az igazgatástudomány egymástól eltérő megközelítésben rendszerezi, de mindkét tudományterület két nagy csoportra, a belső és a külső funkciókra, illetve a társadalomirányítási és a társadalomszervezési funkciókra osztja fel azokat.

- a) Az állam *külső funkciói* közé az állami szuverenitás fenntartását biztosító külső védelmi, külkapcsolati (diplomáciai), nemzetközi együttműködési funkciók tartoznak, amelyeken belül a független állami lét, az állami főhatalom gyakorlásának szuverenitása, az ország területi sérthetetlenségének biztosítása terén a honvédelmi igazgatás meghatározó szerepet tölt be.

- b) Az állam *belső funkcióihoz* (gazdasági, szociális, oktatási, művelődési, egészségügyi, belső védelmi stb.) a honvédelmi igazgatás a külső funkciók biztosításához szükséges támogatás igényén keresztül kapcsolódik, mivel a honvédelmi igazgatás alaprendeltetése az állam külső funkcióival kapcsolatos feladatok végzéséhez tartozik.

A közigazgatás *társadalomszervezési-társadalomirányítási duális felosztású funkciói* között a védelmi – külső védelmi (honvédelmi), belső védelmi (rendvédelmi, katasztrófavédelmi, polgári védelmi és egyéb védelmi) – funkciók egyik célja az állam működésének fizikai biztonságával, a lakosság élet- és vagyonbiztonságával összefüggő, állami irányítással és koordinációval végzett tevékenységek jogszabályi, szervezeti és működési kereteinek biztosítása. E tevékenység kiterjed úgy a normál (béke-) időszakai államszervezeti működésre, mint a különleges jogrend alkalmazásának időszakában végzett feladatok végrehajtására.

A *külső védelmi funkció* az állam területének sérthetetlenségét biztosítja az esetleges külső támadásokkal szemben. Ezt a funkciót az állam legfelsőbb szervei és közöttük a kormányzati szervek által irányított honvédelmi szervezetrendszer hivatott biztosítani. Ennek a feladatcsoportnak az egyik elemét a kifejezetten közigazgatási feladatokat ellátó szervezetek (a honvédelem irányítását és a hadkiegészítést végző szervek), a másik elemét pedig maga a honvédségi szervezet feladatai alkotják. Ez utóbbi – hasonlóan a katasztrófák elleni védekezéshez – nem közigazgatási feladatot, hanem materiális tevékenységet jelent.

Az állam, mint igazgatási funkciókat végző szervezetrendszer, és a honvédelem, mint az állam külső biztonságát fenntartó, ezáltal létét biztosító szervezetrendszer, egymással szoros kölcsönhatásban, kölcsönös függőségben lévő fogalmak. Az állami szuverenitás fenntartásához elengedhetetlen a honvédelem biztosítása, a honvédelmet pedig az állam keretein belül, annak védelmifunkció-elemeként szervezik meg. Ebből és az állam egyéb funkcióiból is következően *a honvédelem és a közigazgatás* – mint állami funkciókat végrehajtó szervezeti és tevékenységi rendszer – *egymást feltételező struktúrák*. Mivel az állami funkciók gyakorlása – vagyis a védelmi, ezen belül pedig a honvédelmi igazgatás – a közigazgatás szervezetrendszerén keresztül valósul meg, így a honvédelmi igazgatás is a közigazgatás részét kell hogy képezze. Más megközelítésben: az állam függetlenségét, szuverenitását, területi integritását biztosító egyik alrendszer (honvédelem) kialakítása, fenntartása, működtetése és működésének szabályozása a végrehajtó hatalmat megvalósító közigazgatás keretében, a törvényhozó hatalmi ág által kialakított szabályozási keretek között valósul meg. Megállapítható tehát, hogy a honvédelem és a honvédelmi igazgatás területén is érvényesül a törvényhozó hatalom „mit” és a végrehajtó hatalom „hogyan” fogalomkörbe tartozó tevékenysége.

Azon megközelítés, amely a *honvédelmi igazgatást a közigazgatás funkciójaként és szervezeti elemeként definiálja*, nemcsak a jogszabályi meghatározásból következik, hanem abból a béke-időszakai tényhelyzetből, hogy az ország honvédelmi felkészítését célzó honvédelmi igazgatási tevékenységben mindkét közigazgatási alrendszer (államigazgatás, önkormányzatok) törvényi kötelezettségként (honvédelmi törvény, önkormányzati törvény) vesz részt. Ugyanakkor igaz az a megközelítés is, hogy a honvédelmi igazgatást végző szervek a honvédelem gyakorlati megvalósítása során – sőt, a nem tipikusan külső (hon-) védelmi, de fegyveres erő felhasználását igénylő egyes különleges jogrendi időszakokban (szükségállapotban, terrorveszélyhelyzetben) – kizárólag államigazgatási feladatkörben járnak el, még akkor is, ha szervezetrendszerük az önkormányzatokhoz kötődik (tipikus példa erre a települési szintű honvédelmi feladatok végrehajtásáért felelős polgármester – önkormányzati szereplő, aki önkormányzati feladatkörben jár el a honvédelmi felkészülés időszakában, és a védelmi igazgatás rendszerének települési szintű szereplőjeként államigazgatási hatáskörben jár el a tényleges honvédelmi feladatok különleges jogrendben való végrehajtása során).

7.4. A honvédelmi igazgatás szervezetrendszere és szabályozási környezete

A honvédelmi igazgatás a közigazgatás szervezetrendszerének szintjeire tagozódva biztosítja a honvédelem központi irányításában, területi és helyi igazgatásában jog- és hatáskörrel rendelkező állami szervek tevékenységének jogszabályi keretek között történő végrehajtását.

7.4.1. A honvédelmi igazgatás tartalma

A *honvédelmi igazgatás* – mint állami feladat – *célja* az ország külső támadás elleni védelmének megszervezése, nevezetesen a katonai védelmet ellátó fegyveres erő (honvédség) működéséhez szükséges összes feltétel megteremtése, vagyis feladata az ország anyagi és személyi erőforrásaibanak mozgósítása, illetőleg a hadsereg fenntartása, valamint a hadsereg tevékenységének állami irányítása. Az állam közhatalommal felruházott szervei ennek érdekében végzik az igazgatás tartalmánál kifejtett szervező tevékenységet, amelynek tárgya maga az egész társadalom (és nem csupán a hadsereg, mint azt a közgondolkodás oly gyakran leegyszerűsíti), tehát a *honvédelmi igazgatás alanya* a teljes államapparátus, *tárgya* pedig a társadalom a teljes terjedelmében, annak minden személyi és anyagi erőforrására kiterjedően.

7.4.1.1. Külső honvédelmi igazgatás

A katonai védelemhez szükséges anyagi erőforrásokat és személyzetet a társadalom szolgáltatja, tehát a közigazgatás feladata elsősorban annak megszervezése, hogy a honvédelmi tevékenységhez az erőforrások rendelkezésre álljanak. Ez két meghatározó területet foglal magában: *egyrészt a honvédelem során felhasználására kerülő anyagi eszközök készenlétbe helyezését*, olyan állapotban tartását, amely ahhoz szükséges, hogy háború esetén azonnal igénybe vehetők legyenek, és a védekezés érdekében felhasználhatók legyenek, *másrészt az állam honvédelmi feladatokban potenciálisan részt vevő polgárainak katonai szolgálatra való alkalmassá tételét*. Mindkét feladatot már a béke idején meg kell tervezni és elő kell készíteni.

Az első feladat további részfeladatokat foglal magában: ezeket a honvédelmi törvény *az ország honvédelemre való felkészítéseként* definiálja. Az általános kifejezés azonban nagyon is konkrét tevékenységi csoportokat jelent. Ezek közül a legfontosabbak a következők, amelyeket már békeidőszakban el kell látni:

a) *Az államapparátus felkészítése a háborús működésre*

Ahhoz, hogy a gazdaság erőforrásainak mozgósítása a háborút közvetlenül megelőző időszakban végrehajtható legyen – a hadműveletek tervezésével egyidejűleg –, a honvédelmi igazgatás kormányzati szintű szervezeteinek, nevezetesen a kormánynak és a Honvédelmi Minisztériumnak, a közigazgatási személyzetből ki kell jelölnie a feladatok elvégzésre alkalmas személyeket, meg kell ismertetni velük a feladataikat, gyakoroltatni kell a végrehajtásuk módját.

b) *Az ország területének védelmi célú előkészítése (hadszintér-előkészítés)*

Ebbe a körbe tartozik a műszaki létesítmények kijelölése, hadművelleti alkalmazásra alkalmassá tétele, például a polgári repülőterek, vasúti és közúti közlekedési infrastruktúra, a hírközlési berendezések, az elektronikai hálózat stb. katonai alkalmazásához szükséges műszaki feltételek megteremtése.

c) *A honvédelmi célú stratégiai tartalékok képzése*

A haditermelésre, illetőleg a beszerzésre való áttérés időszakában felhasználásra kerülő készleteket (élelmiszer-, energia-, nyersanyag-, gyógyszer és egészségügyi szakanyag-készletek stb.) meg kell állapítani, fel kell halmozni, gondoskodni kell a felhasználási idejük lejártá előtti cseréjükről.

d) *A hátország védelmének előkészítése*

A hadszíntér előkészítésével szoros kapcsolatban a hadsereg, de még inkább a rendvédelem és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetei és a háború idején hátországi szolgálatra alkalmazott – a rendvédelmi szervekkel együttműködő – katonai erők gondoskodnak a háborúban katonai alkalmazásra kerülő infrastruktúra diverziós támadással szembeni védelméről, amelynek tervezeteit ki kell dolgozni, a háború idején felállítandó hátországvédelmi szervezetek törzsét és parancsnoki állományát fel kell készíteni, a logisztikai feltételeket ki kell dolgozni, és az eszköz- és anyagbeszerzést és felhasználást gondosan elő kell készíteni.

e) *A nemzetgazdaság honvédelmi érdekű felkészítése*

A honvédelmi igazgatás védelmi tervezési/logisztikai apparátusának ki kell dolgoznia a gazdasági szolgáltatási kötelezettség biztosítására vonatkozó feladatokat, a szükséges állami döntéseket elő kell készíteni, a gazdaság szereplőit fel kell készíteni a feladatok végrehajtására, illetőleg az ahhoz szükséges gazdasági és műszaki feltételeket meg kell teremteni (gazdaságmozgósítási rendszer). Ha a nemzetgazdaság nem képes a katonai szükségletek kielégítésére alkalmas termékszerkezetet előállítani, akkor a szövetségi kapcsolatokon belüli, feltételhez kötött kereskedelmi egyezményekkel kell gondoskodni arról, hogy kellő időben rendelkezésre álljon a szükséges termékmennyiség (ez a hadianyagon kívül magában foglalja a háború idején a létfenntartás anyagi feltételeinek a biztosítását is).

f) *A polgári lakosság oltalmazására szolgáló intézményrendszer kiépítése*

A honvédelem célja és a honvédelmi igazgatás feladata nem csupán az ország szuverenitásának és területi épségének megőrzése, hanem a lakosság anyagi javait és életét ért veszteségek minimalizálása, ezért gondoskodni kell a lakosság életét és anyagi javait óvó intézkedések rendszerének kidolgozásáról, az oltalom hatékonyságát szolgáló műszaki berendezések kiépítéséről, a védekezéshez felhasznált eszközök beszerzéséről, a védelmi eljárások irányítását végző személyzet feladatainak kidolgozásáról, a személyzet és a lakosság felkészítéséről (polgári védelem).

g) *Az igénybevételre tervezett anyagi javak előkészítése*

A hadsereg a háborús szükségleteit a társadalomban meglévő anyagi javak igénybevételével és katonai felhasználásával is kielégítheti. Ez elsősorban olyan ingatlanok igénybevételét jelenti, amelyeket háború idején a hadsereg rendelkezésére kell bocsátani, de jelentheti ingó dolgok (például gépjárművek, szállítástechnikai, hírközlési, logisztikai és egyéb eszközök stb.) igénybevételét is, amelyeket ki kell jelölni, nyilvántartásba venni, és fel kell készülni a gyors átadásukra, a katonai felhasználáshoz szükséges valamennyi feltétel megteremtésére.

h) *Az állampolgárok és az ország lakosságának honvédelmi érdekű felkészítése*

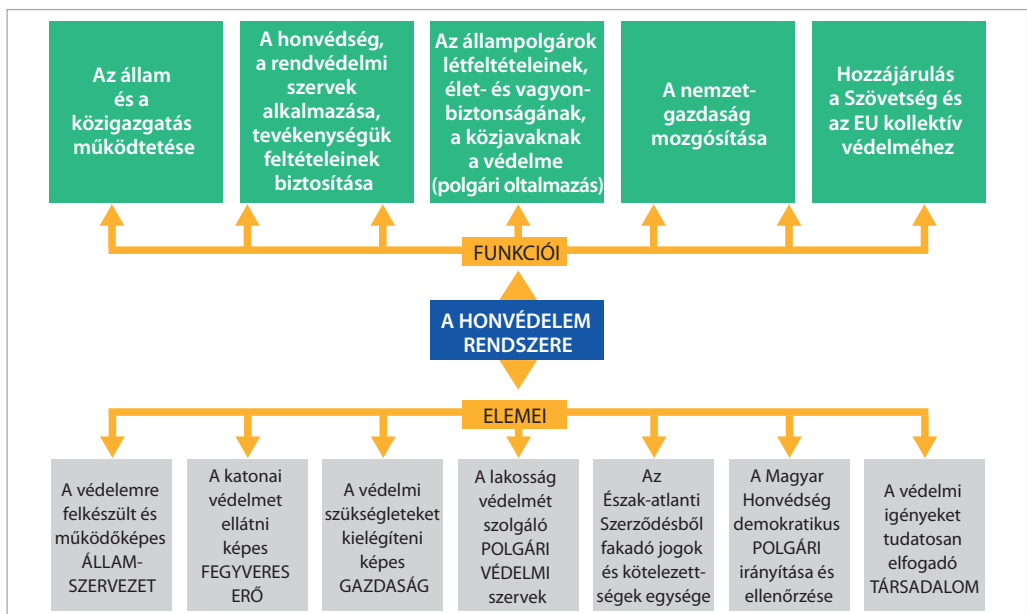
A külső honvédelmi igazgatás másik nagy tevékenységi területe az ország katonai védelmében potenciálisan részt vevő állampolgárok személyi felkészítése. Ez a megelőző védelmi helyzet különleges jogrendben kiképzés céljából teljesített hadkötelezettség (sorkatonai, illetőleg tartalékos katonai szolgálat), illetve az önkéntes tartalékos szolgálat ideje alatt történik.

Azon közigazgatási feladatokat, amelyeket az állampolgárok katonai szolgálatra történő behívása és kiképzése érdekében el kell végezni, a külső honvédelmi igazgatás fogalmi körébe soroljuk. E körbe tartozik a hadkötelesek nyilvántartása, a sorozás, a behívás, a szolgálat teljesítésének megkezdése és befejezése során végzett igazgatási feladatok, a hozzátartozók állami ellátása, az egészségvédelem, a baleset vagy betegség esetén történő gyógykezelés, állami ellátás, az érdekvédelem stb. E feladatokat részben a katonai igazgatás szervei, részben pedig a polgári közigazgatás szervei vagy azok együttesen végzik. Ma Magyarországon béke idején hadkötelezettség alapján nem kell katonai szolgálatot teljesíteni, tehát a hadkötelesek igénybevételével kapcsolatos igazgatási feladatok közül a honvédelmi igazgatás csak a nyilvántartási és tervezési feladatokat végzi az állami népszámlálás-nyilvántartás adatbázisa, illetve a közigazgatási és az arra jogszabályban kijelölt más szervek információszolgáltatása alapján.

7.4.1.2. Belső honvédelmi igazgatás

Az ország katonai védelmének egyik alapvető feltétele az ENSZ alapokmánya szerinti agresszió vagy más potenciális támadás elhárítására alkalmas *hadsereg fenntartása és működtetése*, illetőleg azon *feltételek megteremtése*, amelyek alapján, háború idején (vagy azt közvetlenül megelőzően – lásd a megelőző védelmi helyzet különleges jogrendi időszakot), a hadsereg a hadi létszáma mozgósítható. A hadsereg szervezése, a vezetési és irányítási rendszerének kialakítása és működtetése, a hadsereg működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése során végzett igazgatási feladatokat a szakirodalom a *belső honvédelmi igazgatás* fogalomkörébe sorolja.

A honvédelem rendszerének funkcióit és elemeit a 23. ábra szemlélteti.

23. ábra: A honvédelem rendszerének funkciói és elemei

Forrás: a szerző szerkesztése

A belső honvédelmi igazgatás feladataiban elsődlegesen és alapvetően az ágazati igazgatást végző Honvédelmi Minisztérium (HM – irányítás szintje), valamint a Magyar Honvédség Parancsnoksága (MHP – katonai vezetés szintje) és alárendelt szervezeteik vesznek részt. A HM-ben folytatott közigazgatási irányítási, illetőleg az MHP-nél folyó katonai-szakmai vezetési munka alapján történik a hadsereg személyzetének toborzása, a személyzeti ügyek, a jogi és igazgatási feladatok, a logisztikai rendszer működésével kapcsolatos tennivalók intézése, a kiképzés és felkészítés irányítása, a műveletek tervezése, a logisztikai ellátás megszervezése, illetőleg az esetleges békeműveletek (békefenntartás és humanitárius feladatok) irányítása. A HM hozza létre és alapvetően az MHP működteti a hadsereg működéséhez szükséges intézményeket (lak-tanyák, kiképzési bázisok, oktatási, kulturális, egészségügyi stb. intézmények).

7.4.2. Az Alaptörvény honvédelmet, fegyveres erőt és honvédelmi igazgatást érintő szabályozási területei

A honvédelmi igazgatást, illetve a honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeket és a fegyveres erőt (honvédséget) érintően Magyarország Alaptörvénye részben a honvédelem irányítására békében és a különleges jogrendben kizárólagosan jogosult államhatalmi szervek körét, azok alapvető jog- és hatáskörét, részben a honvédelmi kötelezettségek és jogok szabályozási körét, valamint a honvédség rendeltetését és alapvető feladatait tartalmazza.

Az Alaptörvény az alapvető kötelezések között rögzíti a *haza védelme iránti kötelezettséget*.¹⁰ Meghatározza a honvédelmi kötelezettség teljesítésének a formáit, és – kiemelve, hogy a honvédelmi kötelezettségekkel kapcsolatos részletes szabályokat sarkalatos törvényben kell megállapítani – nevesíti a személyes honvédelmi kötelezettség típusait (hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség, polgári védelmi kötelezettség), továbbá megteremti az alaptörvényi alapjait annak, hogy az embereket és törvény alapján létrehozott jogalanyokat gazdasági és anyagi szolgáltatásra kötelezhessék. A békeidőszaki honvédelmi felkészülés alapjainak megjelölésével alaptörvényi szinten rendezi a fegyveres erő (honvédség) haderőstruktúrájának elemét képező önkéntes tartalékos rendszerben való állampolgári szerepvállalási lehetőséget.

Az Alaptörvény egyértelműen pozicionálja a *honvédséget* az állami szervezetrendszerben: funkciójának és alapvető feladatkörének meghatározás mellett – amely szerint a honvédség alapvető *feladata* Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, a nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése – egyértelműen és alkotmányos szinten rögzíti a *honvédség Magyarország egyedüli fegyveres erejeként* való megjelölését. A korábbi alkotmányos szabályozástól eltérően alaptörvényi szinten teszi a honvédség feladatává a katasztrófák megelőzésében, a bekövetkezett katasztrófák következményeinek elhárításában és felszámolásában való közreműködést.

A honvédség szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályok meghatározását az Alaptörvény sarkalatos törvényre bízta – ennek alapján lépett hatályba az Alaptörvénnyel egyidejűleg a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről* szóló 2011. évi CXIII. törvény.

¹⁰ „Minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére.” Magyarország Alaptörvénye. Szabadság és felelősség. XXXI. cikk (1) bekezdés.

Az Alaptörvény ugyanis csak a fegyveres erő irányítási viszonyainak kereteit (a kormánynak a honvédség működésének irányítására vonatkozó szerepkörét kiemelve) határozza meg.

A honvédelmi igazgatást érintően az Alaptörvény egységesen, egy szerkezeti egységben szabályozza a honvédség katonai műveletekben való részvételéhez kapcsolódó döntések meghozatalára vonatkozó rendelkezéseket. Ennek során a jogszabály két szempontot érvényesít: azokban az esetekben, amikor a honvédség külföldi vagy magyarországi alkalmazásáról, külföldi állomásozásáról, valamint a külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország területéről kiinduló alkalmazásáról, magyarországi állomásozásáról kell határozni, a döntési kompetenciát az Országgyűlésnek biztosítja, aminek megfelelően békeidőszakban a törvényhozó hatalmi ág a legjelentősebb, az ország szuverenitását biztosító kérdésekben bír kizárólagos kompetenciával. Az Alaptörvény ugyanakkor azt is biztosította, hogy Magyarország nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségének – a katonai műveletekben való részvételhez kapcsolódó döntések – vonatkozásában a lehetőségekhez képest a végrehajtó hatalom a legoperatívabban járjon el. A kormány hatáskörébe utalja ezért az olyan határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezését, ami nem jár a honvédség vagy a külföldi fegyveres erők alkalmazásával, állomásozásával, vagy ha a csapatmozgás – járjon az a honvédség vagy a külföldi fegyveres erők alkalmazásával, állomásozásával is – az Európai Unió vagy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete döntésén alapul.

Az Alaptörvény *egy fejezetben rögzíti a különleges jogrenddel (kivételes hatalom gyakorlásával) összefüggő alkotmányos rendelkezéseket.* Ezen szabályozási terület részletes megjelenítésének alapvető indokát az képezi, hogy a kivételes hatalom gyakorlásával kapcsolatos rendelkezések magától az Alaptörvénytől engednek eltérést: a különleges jogrendben felfüggeszthetők vagy korlátozhatók az alkotmányosság, ezen belül az alapvető jogok egyes klasszikus alapelvei.

7.4.3. A honvédelmi kötelezettségek rendszere, a honvédelemben részt vevő szervek és szervezetek honvédelmi igazgatási feladatai

A honvédelmi igazgatás egyik meghatározó területe az Alaptörvényben megjelölt és a honvédelmi törvényben részletesen szabályozott honvédelmi kötelezettségek teljesítésének közigazgatási eszközökkel történő biztosítása. E feladatrendszer végrehajtásában, továbbá a honvédelmi képességek biztosításában nemcsak a honvédelem központi irányításában és helyi igazgatásában részt vevő szervek vesznek részt, hanem a honvédelmi feladatok mindenoldalú biztosításába bevont állami, társadalmi, gazdasági és önkéntes szervezetek is.

7.5. A honvédelmi kötelezettségek rendszere

A honvédelmi kötelezettségek rendszere *személyes honvédelmi kötelezettséget* (személyes szolgálatot) és *vagyoni honvédelmi kötelezettséget* (vagyoni szolgáltatást) foglal magában, amely alapján a Magyarország területén lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárságú természetes személy – a haza védelme érdekében – általános honvédelmi kötelezettségként személyes szolgálatot köteles teljesíteni és vagyoni szolgáltatásra kötelezhető.

A természetes személy állampolgárságra való tekintet nélkül, a Magyarország területén működő jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagyoni szolgáltatás céljából a honvédelmi törvényben meghatározott vagyoni szolgáltatás teljesítésére kötelezhető.

A Magyarország területén lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárokat személyes honvédelmi kötelezettségként megelőző védelmi helyzet és rendkívüli állapot idején hadkötelezettség, rendkívüli állapot idején honvédelmi munkakötelezettség, valamint polgári védelmi kötelezettség teljesítése terheli.

A honvédelmi kötelezettség rendszere tehát két kötelezettségi főcsoportra (személyes szolgálat, vagyoni szolgáltatás), azon belül a személyes szolgálati kötelezettség három (hadkötelezettség, polgári védelmi kötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség), a vagyoni szolgáltatás két alcsoportra (gazdasági, illetve anyagi szolgáltatási kötelezettség) osztható fel.

A *személyes szolgálati kötelezettség* alapja az az alaptörvényi szabályozás, amely szerint minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére. A *hadkötelezettség* alapformája a katonai szolgálati kötelezettség, járulékos formái az adatszolgáltatási, a bejelentési és a megjelenési kötelezettség.

A hadköteles kor a magyar állampolgárságú, magyarországi lakóhellyel rendelkező férfiak részére a 18. életév betöltésekor kezdődik és az 50. életév betöltése évének december 31. napjáig (a honvédség szervezetéből 2011. január 1-je után kivált hivatásos, szerződéses vagy önkéntes tartalékos személyek esetében 65 éves korig) tart. A hadkötelezettség, mint egyik honvédelmi kötelezettség, békeidőszakban nem terheli az állampolgárokat, annak bevezetésére a megelőző védelmi helyzet, illetve rendkívüli állapot kihirdetését követően kerül sor. A hadkötelezettség bevezetése rendkívüli állapot idején automatikus, míg megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés külön kétharmados döntésétől függ.

A személyes szolgálati kötelezettség további formái rendkívüli állapot idején a *honvédelmi munkakötelezettség*, továbbá a *polgári védelmi kötelezettség* (ez utóbbi nem tévesztendő össze a katasztrófavédelemmel összefüggő polgári védelmi kötelezettséggel – a fegyveres összeütközések időszakában jelentkező, úgynevezett honvédelmi érdekű polgári védelmi kötelezettség tartalma eltér a békeidőszaki polgári védelmi feladatoktól, amelyek körébe tartozik a riasztás, kiürítés és befogadás, óvóhelyek létesítése, fenntartása, működtetése, elsötétítési rendszabályok kidolgozása, alkalmazása, a lakosság és a lakosság ellátásához szükséges nemzetgazdasági javak mentése, elsősegélynyújtás, lelki gondozás, tűzoltás, a veszélyes területek felderítése és megjelölése, vegyi- és sugármentesítés, fertőtlenítés és hasonló óvintézkedések, szükségelszállásolás és ellátás, szükségintézkedések a hadműveletek által sújtott területek rendjének helyreállítására és fenntartására, a létfontosságú közművek működési feltételeinek gyors helyreállítása, a halottakkal kapcsolatos halaszthatatlan járvány- és közegészségügyi, továbbá kegyeleti és egyéb adminisztrációs feladatok ellátása, közreműködés a lakosság túléléséhez szükséges nélkülözhetetlen létesítmények működőképességének fenntartásában, a felsorolt feladatok végrehajtásához szükséges további kiegészítő tevékenységek, ideértve többek között a tervezést és szervezést).

7.5.1. A hadkötelezettség – tájékoztatási (adatszolgáltatási) kötelezettség

A tájékoztatási (adatszolgáltatási) kötelezettség keretében a honvédség központi adatfeldolgozó szerve a potenciális hadkötelesekről a katonai igazgatási törvény alapján *katonai nyilvántartást* vezet. A hadkötelezettség bevezetése után a megyei, fővárosi kormányhivatal járási, fővárosi kerületi hivatala az illetékességi területén bejelentett lakóhellyel rendelkező hadkötelesekről személyazonosító, lakcím- és anyakönyvi adatokat szolgáltat a honvédség részére a katonai igazgatás területi szervének megkeresése alapján.

A potenciális hadkötelesek (akik hadkötelesek, de katonai szolgálatot korábban nem teljesítettek) és a kiképzett tartalékosok (akik hadkötelesek és korábban már katonai szolgálatot teljesítettek) vonatkozásában a katonai szolgálatuk tervezése érdekében az alapadattal rendelkező központi adatszolgáltatók biztosítanak adatot a honvédség részére. Ezáltal az állampolgárt békében nem terheli alapadat-szolgáltatási kötelezettség és a hadkötelezettség bevezetését követően sem változik ez az alapelv.

A hadkötelezettség bevezetését követően a *hadköteles* a nyilvántartott adatok pontosításához a lakóhelye szerint illetékes jegyzőnek és a katonai igazgatási központnak – azok megkeresésére – *köteles adatot szolgáltatni* a katonai szolgálat tervezését és teljesítését befolyásoló adatairól.

A hadkötelezett mellett a *honvédelemben közreműködő szervek*, illetve az *azokat kiszolgáló egyéb állami szervek is kötelesek* a fegyveres katonai szolgálat sajátosságait figyelembe vevő személyi beosztási tervezéshez a katonai igazgatási szervek számára *adatot szolgáltatni*.

7.5.2. A hadkötelezettség – bejelentési (adatváltozás-jelentési) kötelezettség

A hadköteles az előzőekben felsorolt adatszolgáltatást követően az abban foglalt adatokat *érintő változást*, továbbá a katonai szolgálat félbeszakítási ok megszűnését a rá vonatkozó behívhatósági korhatár betöltéséig a katonai igazgatási szervnek a változást követő 8 napon belül írásban vagy – személyes megjelenés esetén – szóban *bejelenteni tartozik*.

7.5.3. A hadkötelezettség – megjelenési kötelezettség

A megjelenési kötelezettség keretében a hadkötelesnek a *sorozóközpont felhívására a megjelölt helyen és időben meg kell jelennie* adatainak ellenőrzése és egyeztetése, katonai alkalmasságának megállapítása, orvosi vizsgálat, valamint gyógykezelés céljából. A rá vonatkozó behívhatósági korhatárt be nem töltött hadköteles a katonai szolgálatra való egészségi alkalmasság elbírálásával összefüggő orvosi, szakorvosi vizsgálatnak köteles magát alávetni, és e célból a sorozóközpont, a sorozóbizottság vagy a megyei, fővárosi kormányhivatal járási, fővárosi kerületi hivatala által meghatározott egészségügyi intézetben és időpontban megjelenni.

A sorozóbizottság az egészségi állapot, a személyi adottságok és képzettség figyelembevételével határozatban dönt a hadköteles katona alkalmasságáról, beosztásáról, a behívás tervezett idejéről, helyéről. A hadköteles a sorozóközpont felhívására köteles megjelenni a katonai okiratok átvétele, illetve visszaadása céljából.

7.5.4. A hadkötelezettség – katonai szolgálatteljesítési kötelezettség

A katonai szolgálatteljesítési kötelezettség keretében a hadköteles fegyveres vagy fegyver nélküli katonai szolgálatot teljesít. A fegyveres és a fegyver nélküli katonai szolgálatot egyaránt a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél kell teljesíteni.

A *fegyveres katonai szolgálat* célja a nemzeti és szövetségi védelmi feladatok végrehajtása érdekében a hadkötelesek kiképzése, felkészítése a katonai feladatokra és a honvédség védelmi

képességének erősítése. A fegyver nélküli katonai szolgálat célja a honvédség fegyverhasználat nélküli feladataiban történő közreműködés és az ehhez szükséges felkészítés.

A fegyveres katonai szolgálat időtartama megelőző védelmi helyzetben legfeljebb 12 hónap, rendkívüli állapot idején annak teljes időszakáig terjedhet. A hadköteles katonát a hadkötelezettség megszűnését követő 30 napon belül le kell szerelni. Amennyiben a hadkötelesnek szolgálatteljesítése során harmadik gyermeke megszületik vagy elérte a hadkötelezettség felső korhatárát, haladéktalanul le kell szerelni.

Fegyver nélküli katonai szolgálat engedélyezése iránti kérelmet a sorozásig lehet benyújtani. A hadköteles fegyver nélküli katonai szolgálatot csak az azt engedélyező végleges határozat alapján teljesíthet.

A honvédelmi törvény részleteiben meghatározza azon körülményeket és eseteket, amikor a hadköteles katonai szolgálatra nem hívható be (katonai szolgálatra való alkalmatlanság, közeli hozzátartozó ápolási, gondozási esetei, képviselők és mandátummal rendelkező képviselők, meghagyásban részesültek, korábbi szabályok szerint polgári szolgálatot teljesítettek stb.).

7.5.5. *A honvédelmi érdekű polgári védelmi kötelezettség*

A személyes szolgálati kötelezettség keretében a Magyarország területén lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárokat (férfiakat és nőket egyaránt) 18–65 éves korig békeidőszakban és a különleges jogrend időszakában egyaránt *polgári védelmi kötelezettség* terheli. A fegyveres összeütközés miatt szükséges polgári védelmi feladatok ellátásának célja a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásának leküzdésére és a túlélés feltételeinek megteremtésére. A polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott *polgári védelmi szervezetek* humanitárius feladatokat látnak el, fegyveres vagy súlyos erőszakos cselekmények elhárítására nem használhatók fel.

Tekintettel arra, hogy a háborús időszakban sem kizárt a katonai műveletek következtében vagy azoktól függetlenül bekövetkező, a polgári védelem beavatkozását vagy közreműködését igénylő katasztrófaesemény, a fegyveres összeütközések idején a honvédelmi törvényben meghatározott polgári védelmi feladatok elsődlegességet élveznek minden más polgári védelmi feladattal szemben.

7.5.6. *A honvédelmi munkakötelezettség*

Az ország működőképességének fenntartása és helyreállítása érdekében a személyes honvédelmi kötelezettség (személyes szolgálat) keretében a Magyarország területén lakóhellyel rendelkező magyar állampolgárokat rendkívüli állapot kihirdetése esetén – a férfiakat 18–65, a nőket 18–55 éves korig – honvédelmi munkakötelezettség terheli, amelynek keretében *tartósan vagy időlegesen, képességeiknek és egészségi állapotuknak megfelelően a számukra kijelölt munkahelyen fizikai vagy szellemi munka teljesítésére kötelezhetőek*.

A honvédelmi munkakötelezettség az országvédelem gazdasági alapjainak biztosításával összefüggő személyes honvédelmi kötelezettség, *célja* a védelemben bevont szervek polgári munkaerő-szükségletének, illetve a katonai védelemmel összefüggő közérő biztosítása.

A honvédelmi munkakötelezettség alól mentesülnek a várandós nők, az anyák gyermekük 3 éves koráig, a közvetlen hozzátartozójukat vagy egyenes ági rokonukat gondozók, a 14 éven

aluli gyermekeket saját háztartásukban egyedül nevelők, az egészségi állapotuk miatt munkakötelezettségre alkalmatlanok, a hivatásukat gyakorló lelkészek és a honvédelmi törvényben megjelölt felmentési okokban részesülő személyek. A honvédelmi munkakötelezettség nem terjed ki a honvédség tényleges állományú tagjaira, kormánytisztviselőire és honvédelmi alkalmazottaira, valamint a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjaira, kormánytisztviselőire, köztisztviselőire és rendvédelmi alkalmazottaira.

7.5.7. *A vagyoni (gazdasági és anyagi) szolgáltatási kötelezettségek*

A honvédelmi felkészítés és országmozgósítás feladatainak biztosítása céljából – ha a honvédelem érdeke más módon nem, vagy nem a megfelelő időben, illetve csak aránytalanul nagy ráfordítással elégíthető ki – gazdasági szolgáltatási és anyagi szolgáltatási kötelezettségek teljesítésére, szolgáltatás igénybevételének tűrésére, valamely gazdasági tevékenységtől való tartózkodásra, honvédelmi célú szolgáltatás igénybevételéhez való előkészületi tevékenységre és honvédelmi célú szolgáltatási igénybevétel tervezéséhez szükséges adatközlésre (a továbbiakban együtt: vagyoni szolgáltatás) kötelezhető a természetes személy (állampolgárságra való tekintet nélkül), továbbá a Magyarország területén működő jogi személy és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet.

A vagyoni szolgáltatás igénybevételével kell biztosítani a honvédség és a rendvédelmi szervek működéséhez szükséges anyagi javakat és szolgáltatásokat, az ország kormányzati és közigazgatási rendszerének zavartalan működését, a nemzetgazdaság működőképességét, szükség esetén a működőképesség helyreállítását, a polgári védelmi feladatok ellátását, időszakos egészségügyi feladatok ellátását, valamint a szövetségi kötelezettség alapján az ország területén feladatot végrehajtó szövetséges fegyveres erők ellátását.

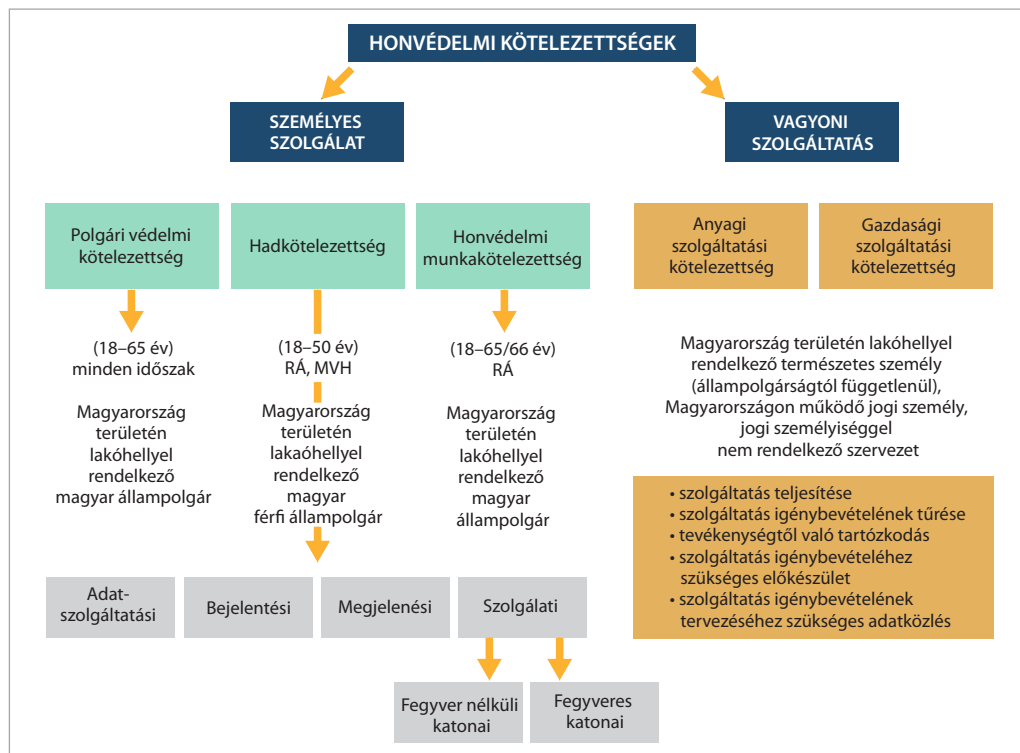
Békeidőszakban is elrendelhető a szolgáltatásra kötelezettek részére az adatok bejelentése, a tartalékok és készletek képzése, az előkészületi tevékenység, valamint a honvédség, a rendvédelmi szervek és a honvédelmi igazgatás működéséhez, gyakorlataihoz, kiegészítéséhez szükséges ingatlanok és ingó dolgok ideiglenes igénybevétele.

A vagyoni szolgáltatást igénybe vevő az ingatlan, a szolgáltatás vagy a technikai eszköz igénybevételének biztosítása érdekében a tulajdonossal vagy a szolgáltatóval szerződést köthet. A szerződéssel igénybevételre lekötött ingatlant, szolgáltatást és technikai eszközt az igénybevételi hatóság igénybevételre nem jelölheti ki. Az igénybevevő a szerződés egy hitelesített másolati példányát a székhelye szerint illetékes katonai igazgatási központ részére a szerződéskötést követő 30 napon belül köteles megküldeni. A szerződés megszűnésének tényét az igénybevevő köteles haladéktalanul írásban bejelenteni a székhelye szerint illetékes katonai igazgatási központnak.

A vagyoni szolgáltatások igénybevételének elrendelésére a honvédelmi típusú különleges jogrend időszakában – rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás – az ország egész területére kiterjedően vagy több megyét érintően a kormány vagy a kormány felhatalmazása alapján az adott tevékenységért felelős miniszter; illetékességi területén a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnöke, valamint a polgármester; a honvédelmi törvényben meghatározott esetben és feltételek szerint a katonai igazgatás területi szervének vezetője, továbbá az illetékes katonai szervezet parancsnoka jogosult.

A vagyoni szolgáltatást *határozatban kell elrendelni*, a szolgáltatást elrendelő határozat azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható, ellene fellebbezésnek helye nincs.

A honvédelmi kötelezettségek rendszerét a 24. ábra szemlélteti.

24. ábra: A honvédelmi kötelezettségek rendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

7.5.8. A honvédelmi kötelezettségek és a meghagyás intézményrendszere

A honvédelmi feladatokban érintett szervek közül a honvédelmi törvény végrehajtási kormányrendeletében megjelölt, továbbá a megyei (fővárosi) védelmi bizottság által egyedi határozattal kijelölt, meghagyásba bevont szervek és szervezetek működéséhez szükséges kulcsbeosztású munkatársak közül a hadköteles férfiak rendkívüli állapot, illetve megelőző védelmi helyzet kihirdetésekor mentesülnek a katonai szolgálati kötelezettség alól.

Ezeket a szerveket *meghagyásba bevont szervként* nevesítik, amelyek meghagyási jegyzék (a meghagyásba bevont szerv megnevezését, meghagyási kategóriáját, székhelyét, telephelyét, illetve fióktelepének pontos címét, a meghagyással kapcsolatos feladatok elvégzéséért felelős személy nevét és elérhetőségét tartalmazó jegyzék) alapján a hadkötelezettség bevezetésekor – a megelőző védelmi helyzet vagy a rendkívüli állapot kihirdetését követő 5 napon belül – elkészítik a konkrét neveket és beosztásokat tartalmazó aktuális *meghagyási névjegyzéket* (a meghagyással érintett munkakör megnevezését, valamint a munkakört betöltő hadköteles személyazonosító adatait tartalmazó jegyzék), amelyet megküldenek a honvédség központi

adatfeldolgozó szervének. A névjegyzék alapján megtörténik a hadköteles állampolgár meghagyásba helyezése, vagyis felmentése a katonai szolgálatteljesítési kötelezettség alól.

A meghagyásban részesítés munkakörelemzés alapján történik – azaz azon személyekre vonatkozik, akik munkaköre, beosztása a honvédelem irányításához, vezetéséhez, a törvényhozás, az igazságszolgáltatás, a közigazgatás, valamint a gazdaság működőképességének biztosításához, a honvédelmi, a rendvédelmi feladatok megvalósulásához, a hadiipari termeléshez, a legfontosabb lakosságellátási feladatokhoz nélkülözhetetlen.

7.5.9. A katonai igazgatás feladatrendszere

Magyarország Országgyűlése a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény* elfogadásával békeidőszak idejére megszüntette a hadkötelezettséget, azonban lehetőséget teremtett arra, hogy a hadkötelezettséget rendkívüli állapotban automatikusan, megelőző védelmi helyzet idején pedig az Országgyűlés döntésétől függően újra bevezessék. A 2012. január 1-jén hatályba lépett *új Alaptörvény* és az annak alapján elfogadott honvédelmi törvény ezt a rendszert fenntartotta, emellett azonban ösztönözni kívánta a békeidejű önkéntes tartalékos katonai szolgálat vállalását, ezért kimondja, hogy Magyarország önkéntes tartalékos rendszert tart fenn.

Bár a hadkötelezettség csak rendkívüli állapotban és megelőző védelmi helyzetben terheli az állampolgárokat, annak teljesítésére azonban a katonai igazgatás szerveinek már békében fel kell készülniük. Ennek jogszabályi feltételeit a *katonai igazgatásról szóló törvény*¹¹ és *végrehajtási kormányrendelete*¹² biztosítja.

A honvédelmi felkészülés fontos része olyan *nyilvántartási rendszer* fenntartása, amelyben szerepel minden nagykorú, magyar állampolgárságú, magyarországi lakóhellyel rendelkező férfi olyan adata, amely a katonai szolgálat teljesítéséhez, a sorozás és a behívás végrehajtásához szükséges.

A katonai igazgatás *központi szerve* a hadkiegészítés országos illetékességű katonai szerve, az MH Katonai Igazgatási és Központi Nyilvántartó Parancsnokság, *helyi szervei* a katonai igazgatási központok, a toborzó- és érdekvédelmi irodák, valamint – a hadkötelezettség megelőző védelmi helyzet vagy rendkívüli állapot különleges jogrend kihirdetését követő visszaállítása után – a sorozóközpontok és kisegítő sorozóközpontok. Ezek a területi és a helyi közigazgatási szervekkel együttműködésben végzik a honvédség személyi hadkiegészítésével, továbbá a honvédség és a rendvédelmi szervek részére szükséges gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségek teljesítésének segítségével kapcsolatos igazgatási, valamint a honvédség állományának feltöltéséhez szükséges toborzási feladatokat. Feladatkörükbe tartozik a honvédség tartalékos komponensével – ezen belül az önkéntes tartalékosokkal kapcsolatos – hadkiegészítési hatáskörök gyakorlása, az aktív és állományból törölt hadkötelesek, a honvédség nyugállományú tagjai és hozzátartozóik szociális érdekvédelmével és a kegyeleti tevékenységgel kapcsolatos feladatok ellátása is.

¹¹ 2013. évi XCVII. törvény a honvédségi adatkezelésről, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról.

¹² A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 290/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet.

7.6. A honvédelemben közreműködő szervek és azok honvédelmi igazgatási feladatai

A honvédelmi feladatok ellátásában és a különleges jogrend bevezetését megelőző honvédelmi felkészülés egyes feladatainak ellátásában jogszabályban meghatározott hatáskörükben, illetékességi területükön részt vesznek a rendvédelmi szervek, továbbá a kijelölt államigazgatási, önkormányzati, igazságszolgáltatási és egyéb állami szervek, valamint gazdasági szolgáltatást végző szervezetek (együtt: *honvédelemben közreműködő szervek*).¹³

A *rendvédelmi szervek* ellájtják a honvédelem érdekében meghatározott feladataikat, a részükre kijelölt személyek és létesítmények védelmét, részt vesznek a fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatok ellátásában, közreműködnek a rendkívüli intézkedések végrehajtásában, együttműködnek a honvédelmi igazgatás területi és helyi (megyei, járási) szerveivel a honvédelmi feladatok ellátásában és támogatják a honvédséget feladatainak végrehajtásában.

A *honvédelemben közreműködő más szervek* honvédelmi feladataik végrehajtása keretében felkészülnek a jogszabályban meghatározott honvédelmi feladataik teljesítésére, ennek érdekében folyamatosan biztosítják a honvédelmi célú működésük feltételeit, beleértve az ehhez szükséges tervezési és előkészületi tevékenységet is; gondoskodnak a lakosság fegyveres összeütközések idején történő védelméről, ellátásáról és a nélkülözhetetlen közüzemi szolgáltatások fenntartásáról; ellájtják a fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladataikat; közreműködnek a lakosság honvédelmi célú tájékoztatásában, riasztásában; teljesítik gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségeiket; közreműködnek a különleges jogrend idején kiadott rendeletek és intézkedések végrehajtásában.

A honvédelemben közreműködő szervek *kötelesek biztosítani a honvédelmi feladatok végrehajtásához szükséges személyi és tárgyi feltételeket*. Ennek érdekében kialakítják a honvédelmi feladataik ellátásához szükséges szervezeti és működési rendet, a kormány, a feladat- és hatáskör szerinti miniszter, a megyei, fővárosi védelmi bizottság, a helyi védelmi bizottság és a polgármester rendelkezései szerint intézkedési tervet készítenek a honvédelmi feladatok végrehajtására, végrehajtják a NATO Válságreakálási Rendszerrel összhangban álló, feladat- és hatáskörükbe tartozó nemzeti intézkedéseket, rendszabályokat, működtetik az eseményfigyelő- és jelzőrendszert (MONITORING), végzik a meghagyással kapcsolatos feladatokat, valamint ellájtják azokat a honvédelmi feladatokat, amelyeket részükre jogszabály, közjogi szervezetszabályozó eszköz vagy az irányításukat végző szerv vezetője meghatároz.

A honvédelmi felkészülés érdekében szükséges, a honvédelemben közreműködő szervek által készíthető terveket, azok tartalmi követelményeit a kormány, a feladat- és hatáskör szerint felelős miniszter, továbbá illetékességi területén a megyei, fővárosi védelmi bizottság határozza meg.

A *társadalmi szervezetek, egyházak, felekezetek, vallási közösségek és karitatív szervezetek* – önkéntes alapon – a honvédelmi igazgatás szervei által koordináltan részt vehetnek a honvédelmi feladatok ellátásában. A Magyar Vöröskereszt a rá vonatkozó törvény és nemzetközi egyezmények szerint működik közre a honvédelemmel kapcsolatos humanitárius feladatok ellátásában.

¹³ Hvt. 18. § (1) pont.

7.7. A honvédelem irányításában és igazgatásában jog- és hatáskörrel rendelkező szervek honvédelmi igazgatási feladatai

A honvédelmi igazgatással kapcsolatos hatályos szabályozásnak megfelelően a honvédelmi igazgatás szervezet- és intézményrendszerének képesnek kell lennie mind *az ország külső biztonságát fenyegető helyzetek kezelésére*, mind a *belső* – elsősorban környezeti és társadalmi eredetű – *válsághelyzetek megoldására*. Ezen összetett követelményeknek megfelelően a honvédelmi igazgatás tevékenységi rendszere kiterjed a honvédelem irányításával kapcsolatos igazgatási tevékenységekre, a honvédelem gazdasági feltételeit biztosító igazgatási tevékenységekre; a honvédelmi érdekű vagyoni szolgáltatások igénybevételével kapcsolatos igazgatási feladatokra, a fegyveres erő (honvédség) kiegészítésének és mozgósításának biztosítására, továbbá a különleges jogrend gyakorlásával összefüggő területekre.

A honvédelmi igazgatás mindezen területei is bizonyítják, hogy a honvédelmi igazgatás a civil közigazgatás szerves része, annak normál (béke-) időszakai szervezetére épülő, specifikusan szervezett, centrálisan irányított és különös hatáskörökkel rendelkező eleme. Tevékenységét sohasem önállóan, hanem a közigazgatás egységében végzi. Jellemző sajátossága, hogy a honvédelmi igazgatásban részt vevő állami és önkormányzati igazgatási szervek eljárási tevékenysége során a szubszidiaritás elve érvényesül.

A honvédelmi igazgatás rendszere a *honvédelem központi irányítását és a honvédelem területi és helyi igazgatását foglalja magában*. A honvédelmi igazgatás rendszerén belül általános igazgatási feladatokat végző, illetve honvédelmi szakigazgatási feladatokat ellátó, részben közigazgatási, részben katonai alárendeltségű katonai igazgatási szervek különböztethetők meg.

A *honvédelmi igazgatás általános hatáskörű* – központi, területi és helyi (települési) – *szerveit* a közigazgatás elemeire épülve az alábbi szervek képezik:

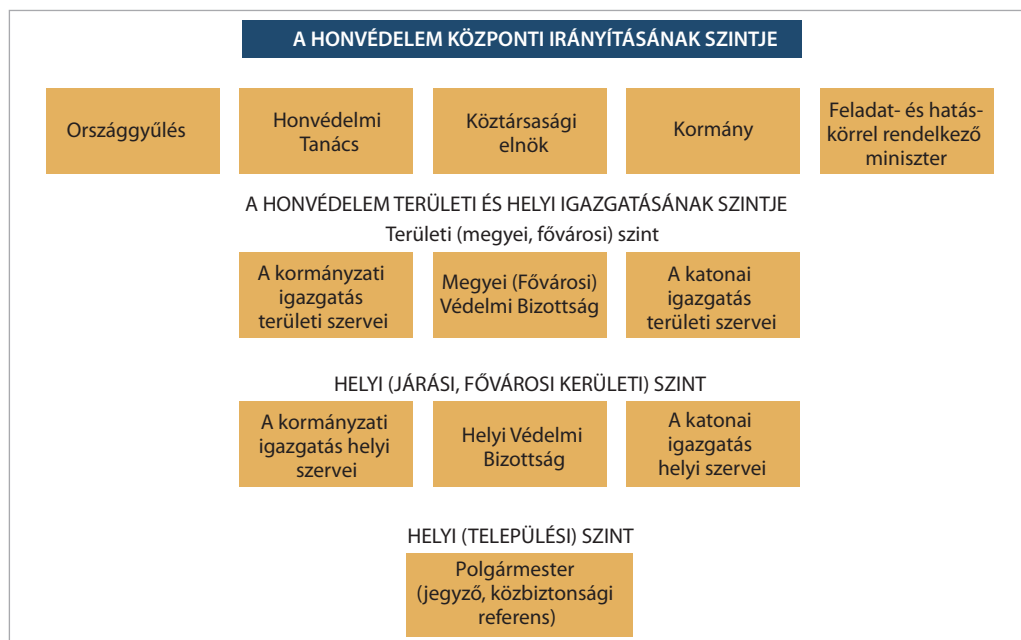
a) a *honvédelem központi irányítására feljogosított szervek* – az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a kormány, a Honvédelmi Tanács (rendkívüli állapotban), a honvédelmi miniszter, a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter;

b) a *honvédelem területi és helyi igazgatását végző szervek* – *területi szinten* a megyei, fővárosi védelmi bizottságok (MVB, FVB); *helyi szinten* a járási illetékességű helyi védelmi bizottságok (HVB), települési szinten a polgármester.

A honvédelmi igazgatás általános hatáskörű szervei centrális irányítási rendszerben biztosítják a honvédség, a rendvédelmi szervek, a honvédelemben részt vevő más szervek, a közigazgatási (ezen belül az önkormányzati) szervek, a lakosság honvédelmi felkészítését normál időszakban, és aktivizálását, mozgósítását, alkalmazását a különleges jogrendi időszakokban.

A *honvédelmi igazgatás szakigazgatási* – az általános hatáskörű szervek irányításával, azokkal együttműködésben tevékenykedő – *szerveit* a katonai igazgatást végző, országos illetékességű *MH Katonai Igazgatási és Központi Nyilvántartó Parancsnokság és alárendelt szervezetei* (katonai igazgatási központok, érdekvédelmi és toborzóirodák, sorozóközpontok) képezik. Ezen katonai szervezetek a honvédség hadrendjébe tartoznak, igazgatási hatáskörrel rendelkeznek, békeidős feladatrendszerük az Alaptörvénnyel egy időben hatályba lépett katonai igazgatási törvény által jelentősen kibővült. Igazgatási jellegű tevékenységük mind a normál jogrend, mind a különleges jogrend időszakában széleskörűen, a lakosságra, az állampolgárookra, törvény által létrehozott jogalanysokra vonatkozik.

A honvédelmi igazgatás szervezetrendszerét a 25. ábra szemlélteti.

25. ábra: A honvédelmi igazgatás rendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

7.7.1. A honvédelem központi irányítása

A honvédelem irányítása kiterjed mind a békeidőszaki, mind a háborús honvédelmi feladatok megvalósítására. Az abban részt vevő szervek tevékenységében érvényesül a vezetés valamennyi funkciója, így a tervezés, szervezés, döntés, szabályozás, koordinálás, valamint ellenőrzés. A honvédelem – ezen belül a honvédség – irányítására békeidőszakban az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a kormány, a honvédelmi miniszter, valamint egyes honvédelmi feladatok vonatkozásában – feladat- és hatáskörének megfelelően – az illetékes miniszter jogosult. Rendkívüli állapot idején a honvédelem központi irányítása a Honvédelmi Tanács hatáskörébe tartozik.

Az Országgyűlés állapítja meg a honvédelmi célok megvalósítása érdekében a Magyarország honvédelmét meghatározó biztonság- és védelempolitikai alapelveket, valamint az azokban előírt feladatok végrehajtásának főbb irányelveit, a honvédség békeidőben feltölthető létszámát, fejlesztésének főbb haditechnikai eszközeit, és az éves költségvetési törvényben biztosítja az ezekhez szükséges anyagi forrásokat. Kizárólagos hatáskörébe tartozik megelőző védelmi helyzetben a hadkötelezettség bevezetéséről szóló döntés meghozatala.

A Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején Magyarország honvédelmének és a honvédség működésének legfelsőbb irányító szerve. E jogkörében irányítja a honvédség és az ország fegyveres védelmében részt vevő szervek védelmi tevékenységét, a honvédelmi igazgatás működését, az ország erőforrásainak védelmi célú felhasználását és a védelem anyagi szükségleteinek kielégítését, a közrend, a közbiztonság és a belső rend védelmét, a lakosság támadófegyverek hatása elleni védelmét, valamint a következmények felszámolását.

A Honvédelmi Tanács *testületi szerv*, amely állami főhatalmat képviselő szervként gyakorolja az Országgyűlés által rá átruházott jogokat; a köztársasági elnök jogait, valamint a kormány jogait. Az Alaptörvényben meghatározott jogkörében a *Honvédelmi Tanács* – testületként, a tagok többségi szavazatával – *dönt* a honvédség külföldi vagy magyarországi alkalmazásáról, békefenntartásban való részvételéről; külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységről, valamint külföldi állomásozásáról; külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország területéről kiinduló alkalmazásáról, valamint magyarországi állomásozásáról; a honvédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetéséről. Ezeken túlmenően a Honvédelmi Tanács hatáskörébe tartoznak mindazok a jogok, amelyek gyakorlásában az Országgyűlés akadályoztatva van.

A Honvédelmi Tanács *rendeleti kormányzást valósít meg*, hiszen a fenti alkotmányos jogkörök gyakorlása során különleges rendeletet alkothat, amellyel – a honvédelmi törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A Honvédelmi Tanács által meghozott döntéseket hatályba léptető rendeletek a rendkívüli állapot megszűnésével hatályukat veszítik, kivéve, ha azok hatályát az Országgyűlés meghosszabbítja.

A *köztársasági elnök* hagyja jóvá az ország fegyveres védelmének tervét, nevezi ki és menti fel a Magyar Honvédség parancsnokát (aki egyben ellátja a vezérkari főnöki feladatokat is), gyakorolja a tábornokokkal kapcsolatos személyzeti jogköröket, illetve a honvédség működésével kapcsolatos jogszabályokkal összefüggő tájékoztatói jogkört. Rendkívüli állapot esetén a köztársasági elnök a Honvédelmi Tanács elnöke.

A köztársasági elnök az Országgyűlés honvédelmi döntések meghozatalában való akadályoztatásakor – az Alaptörvényben meghatározott eljárási rendben – gyakorolja a rendkívüli állapot és a szükségállapot bevezetésével (kihirdetésével), a Honvédelmi Tanács létrehozásával és a hadiállapot kinyilvánításával kapcsolatos országgyűlési jogköröket.

A *kormány* – mint a közigazgatási adminisztráció második szintjének – feladat- és hatáskörébe tartozik az ország honvédelmi felkészítésének biztosítása, illetve a honvédség működésének irányítása (ezen belül a honvédség felsőszintű vezetése rendjének szabályozása). A haderő feletti civil kontroll gyakorlásának keretében a kormány nevében a miniszterelnök (vagy az általa megbízott miniszter) évente köteles a honvédelmi politika megvalósításáról, a honvédség felkészítéséről és fejlesztéséről beszámolni az Országgyűlésnek.

A kormány a honvédelemmel és a honvédelmi igazgatással összefüggő területeken három kormányzati feladatcsoportba foglalható tevékenységet végez: az ország honvédelmi felkészültségének biztosítása, a honvédség működésének irányítása, a honvédelmi igazgatás központi és területi szervei (megyei, fővárosi védelmi bizottságok) tevékenységének kormányzati irányítása.

A *honvédelmi miniszter* az ország honvédelmi és a válságkezelés katonai feladatainak végrehajtásáért, a honvédség irányításáért felelős szakminiszterként felelős a honvédelemmel kapcsolatos kormányzati döntések előkészítéséért és központi közigazgatási feladatainak ellátásáért, a honvédség rendeltetésszerű, szakszerű és jogszerű működését meghatározó döntések meghozataláért, illetőleg e döntések végrehajtásának irányításáért. Gyakorolja az ezzel összefüggő jogokat, amelyeket az Alaptörvény, a honvédelmi törvény, a katonai igazgatási törvény, illetőleg más törvény nem utal más szerv vagy személy hatáskörébe. E feladatköre – a kormány honvédelemmel és honvédelmi igazgatással kapcsolatos feladataihoz hasonlóan – három csoportra osztható: a kormány által meghatározott honvédelmi ágazati irányítási, a honvédség irányításával kapcsolatos feladatok ellátása; a honvédelemben részt vevő szervek honvédelmi feladatokra

történő felkészítésének összehangolása és tevékenységük felügyelete. A honvédelmi miniszter a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény előírásai szerint irányítja a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot.

A miniszterek és az országos hatáskörű szervek vezetői meghatározzák a hatáskörükbe tartozó honvédelmi feladatok végrehajtásának szakmai követelményeit; kijelölik az irányítási hatáskörükbe tartozó, a honvédelemben részt vevő szerveket, meghatározzák honvédelmi feladataikat; irányítják az alárendelt, az irányításuk vagy felügyeletük alá tartozó szervek és a feladatkörükbe tartozó szakágazatok honvédelemmel kapcsolatos tevékenységét.

7.7.2. A honvédelem területi (megyei, fővárosi szintű) igazgatása

A honvédelem területi igazgatása a területi védelmi igazgatási szerv, valamint a hadkiegészítés területi szervének hatáskörébe tartozik. *Területi védelmi igazgatási szerv* alatt a megyei, fővárosi védelmi bizottságokat kell érteni. A védelmi bizottság centrális alárendeltségben működő közigazgatási szerv, amely az illetékességi területén ellátja a törvényben, illetve kormányrendeletben megállapított, a honvédelmi felkészítéssel, rendvédelemmel (ennek keretében katasztrófavédelemmel), a polgári védelemmel, a gazdaság területi szintű mozgósításával, továbbá a lakosság háborús körülmények közötti ellátásával kapcsolatos feladatokat. A kormány közvetlenül, illetőleg a honvédelmi miniszter útján irányítja a védelmi bizottságok honvédelmi feladatainak végrehajtását.

A honvédelmi típusú különleges jogrend (rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás) alkalmazása során a normál időszakban testületi szervként működő megyei (fővárosi) védelmi bizottság jog- és hatásköreit – ezen belül a honvédelmi igazgatási feladatok vonatkozásában a hatósági jogköröket – a bizottság elnöke gyakorolja, egyetértésben a honvédség állományába tartozó honvédelmi elnökhelytessel.

7.7.3. A honvédelem helyi (járási szintű) igazgatása

A honvédelmi feladatok járási szintű végrehajtásának biztosítása a *helyi védelmi bizottság* hatáskörébe tartozik. A helyi irányítás biztosítására a járásokban és a fővárosi kerületekben helyi védelmi bizottságokat működtetnek (székhelye a járásközpont város, fővárosi kerület), így az ország közigazgatási beosztása és honvédelmi igazgatási szervezetrendszere illetékességi szinten azonos.

A helyi védelmi bizottság – a megyei (fővárosi) védelmi bizottsághoz hasonlóan – centrális alárendeltségben működő közigazgatási szerv, amely a járás (fővárosi kerület) területén összehangolja és irányítja a honvédelmi felkészítés feladatainak végrehajtását.

A helyi védelmi bizottságok honvédelmi igazgatást érintő feladatai alapvetően a honvédség és a rendvédelmi szervek mozgósításával és kiegészítésével, a helyi szervek honvédelmi feladatai irányításában való közreműködéssel, a lakosság polgári védelmével összefüggő tevékenység megszervezésének és összehangolásának, a járásra (fővárosi kerületre) háruló gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségek teljesítése koordinálásának, továbbá a rendkívüli intézkedések helyi feladatai végrehajtásának területére terjed ki.

7.7.4. A honvédelem helyi (települési szintű) igazgatása

A honvédelemmel (továbbá polgári védelemmel és katasztrófavédelemmel) összefüggő települési szintű feladatok irányítása és koordinálása az ezen feladatok vonatkozásában államigazgatási hatáskörben eljáró polgármesterek hatáskörébe tartozik. A *polgármesterek* végrehajtják a megyei (fővárosi), illetve helyi védelmi bizottság által meghatározott feladatokat, biztosítják a honvédelmi kötelezettségek teljesítésének feltételeit, végzik a lakosság ellátásának és polgári védelmének megszervezésével összefüggő hatósági és más közigazgatási feladatokat. Feladatkörük alapján jelentős számú, a mozgósítás helyi feladatainak irányításával kapcsolatos közigazgatási szervezési-irányítási hatáskört, nagyobb részben az önkormányzati szervek, gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok honvédelmi és polgári védelmi kötelezettségével kapcsolatos hatósági hatáskört (gazdasági és anyagi szolgáltatás igénybevételének, illetve a polgári védelmi kötelezettség elrendelése) gyakorolnak. Mindkét hatáskörük keretében feladataikat a honvédelmi referens (amennyiben az adott települési önkormányzatnál rendszeresített a beosztás) közreműködésével végzik.

A polgármesterek szerepe a *különleges jogrenddel kapcsolatos rendkívüli intézkedések végrehajtásában* meghatározó jellegű, hiszen a honvédelmi törvény a polgármestereket jogosítja fel a hadkötelezettséggel kapcsolatos települési feladatok irányításával (adatközlés, sorozás), a hatáskörükbe utalt ingatlanok és technikai eszközök igénybevételének, továbbá más gazdasági és szolgáltatási kötelezettség teljesítésének elrendelésére, illetve a honvédelmi feladatok végrehajtásában részt vevő települési szervek tevékenységének összehangolására.

Különleges jogrendi időszakokban illetékességi területén a megyei (fővárosi), illetve a járási védelmi bizottság elnöke utasítási joggal rendelkezik a polgármester felé a honvédelmi igazgatási, valamint a rendkívüli intézkedésekből adódó feladatok vonatkozásában.

7.8. A honvédelmi igazgatás és a különleges jogrend kapcsolata

A normál közigazgatás körülményei között a kormányzati igazgatás alapvetően normatív eszközökkel és a helyi önkormányzatok decentralizált tevékenysége útján érvényesül. A különleges jogrendben – az egységes államérdek elsődlegessége követelményeinek megfelelően – a központi, közvetlen operatív utasítási rendszer alkalmazása kerül előtérbe.

A magyar jogrendszerben a „különleges jogrend” kifejezés alatt az ország szuverenitását, alkotmányos rendjét, illetőleg az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát veszélyeztető körülmények létrejöttét, a minősített parlamenti döntéssel kihirdetett állapot idejét kell érteni.

Ennek tartama alatt valamely állami szervezet, vagy állami vezető kivételes hatalmat gyakorol. A kivételes hatalom azt jelenti, hogy a törvényalkotás szabályaitól eltérően – az Alaptörvényben meghatározott kivételektől eltekintve – a törvényalkotási tárgyakban is rendeleti jogalkotás folytatható. Minthogy a rendeleti jogalkotás a tárgya alapján szinte a törvényalkotás teljes körét érinti, rendeleti úton megváltoztatható az állami szervezetrendszer felépítése és működése, az ország kormányzása, az állampolgárok jogait és kötelezettségeit tartalmazó törvényi szabályok, tehát tulajdonképpen az állam egész működése. A kivételes hatalom keretében – az azt előidéző okok elhárításához – igénybe vehető az állam és a magánszemélyek (illetve azok társulásai) vagyona, valamint az állam minden polgára és minden szervezet, a védelmi tevékenység keretein belül, ugyancsak rendeleti úton, meghatározott közreműködésre kötelezhető.

Az Alaptörvényben rögzített hat különleges jogrendi időszak

Az Alaptörvény hat különleges jogrendi időszakot sorol fel:

- *rendkívüli állapot;*
- *megelőző védelmi helyzet;*
- *váratlan támadás;*
- *szükségállapot;*
- *terrorveszélyhelyzet;*
- *veszélyhelyzet.*

Ezek mindegyike érinti a honvédelmi igazgatás területét. A *rendkívüli állapot*, a *megelőző védelmi helyzet* és a *váratlan támadás* a klasszikusan katonai védelemmel, a *szükségállapot* és a *terrorveszélyhelyzet* a belső rendvédelemmel, a *veszélyhelyzet* a katasztrófavédelemmel kapcsolatos katonai feladatok vonatkozásában érinti a honvédelmi igazgatás szerveit.

A rendkívüli állapot, a szükségállapot és a terrorveszélyhelyzet azonos szintű különleges jogrendi időszak, közöttük a különbség a veszélyt előidéző körülmények minőségében van. Míg a rendkívüli állapotot a nemzetközi jogi értelemben vett hagyományos háború (hadüzenet vagy a hadiállapot tényleges bekövetkezése), illetőleg idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye, a szükségállapotot a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, illetőleg az élet- és vagyonszükségletet tömeges méretekben veszélyeztető fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos erőszakos cselekmények, a terrorveszélyhelyzetet terrorcselekmény bekövetkezése vagy bekövetkezésének közvetlen veszélye esetén lehet kihirdetni.

Leegyszerűsítve azt állíthatjuk, hogy a rendkívüli állapot kihirdetésének okai mindig a külső, a szükségállapot és a terrorveszélyhelyzet különleges jogrend kihirdetésének okai pedig a belső körülmények megváltozásában találhatók meg.

Az ország katonai védelme már béke idején folyamatos és tudatos felkészülési célú cselekvést igényel az állam kormányzatától. Erre tekintettel került be az Alaptörvény szövegébe a *megelőző védelmi helyzettel* kapcsolatos rendelkezés, amely lehetőséget ad arra, hogy kihirdetése esetén az ország honvédelmének biztosítása érdekében a magasabb fokú védelmi készség és képesség eléréséhez szükséges intézkedéseket a kormány az Országgyűlés felhatalmazása alapján tegye. Ezen intézkedések körébe tartozik a honvédelmi igazgatás szervezetrendszerének aktivizálása, a hadkötelezettség bevezetésével kapcsolatos hadkiegészítési tevékenység megkezdése és végzése.

7.8.1. A kivételes hatalom

Kiindulópontként egy kissé leegyszerűsített meghatározást alkalmazunk: a honvédelmi igazgatás funkciója – ha már véglegesen eltekintünk a békeidőszaki személymozgósítási feladatától – az ország védelemre való felkészítése és egy olyan igazgatási rendszer létrehozatala, amely a különleges jogrendben képes a védelem megszervezésére és koordinálására, illetőleg az ország vezetésére. Ennek eszköze a kivételes hatalom, amely valójában a *biztonságpolitikai kockázatokból potenciálisan kialakuló konfliktusok kezelése céljából az államszervezetet megillető – az alkotmányos állam intézményeitől lényegesen eltérő – hatáskörök és eljárások összessége*. A kivételes hatalom jogi alapja az Alaptörvényben nevesített rendkívüli állapot,

megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás, szükségállapot, terrorveszélyhelyzet és veszélyhelyzet alkotmányos eljárásban történő megállapítása és kihirdetése. A magyar jogrendszerben a kivételes hatalom körébe tartozik:

- a normál (béke-) időszaki alkotmányos feltételektől eltérő rendeleti kormányzás;
- az anyagi jogi és eljárásjogi szabályok rendeleti úton történő megváltoztatásának lehetősége;
- az állami szervek széles körű eljárási lehetőségének megteremtése, továbbá az alapvető és az állampolgári jogok célszerű korlátozása (ugyancsak rendeleti úton);
- a normatív jogi alapok nélküli, a centralizált állami irányítást elősegítő rendkívüli intézkedések kiadásának lehetősége;
- az állami szervek, a magánszemélyek és azok társulásai vagyona és tevékenysége feletti honvédelmi célú rendelkezési jog.

A különleges jogrend kihirdetése megnyitja a lehetőséget a kivételes hatalom gyakorlása előtt. *Rendkívüli állapot idején a kivételes hatalom gyakorlása a megalakuló Honvédelmi Tanácsot, szükségállapot idején a köztársasági elnököt, veszélyhelyzet, terrorveszélyhelyzet és váratlan támadás idején a kormányt illeti meg.*

A rendkívüli állapotban gyakorolható kivételes hatalom alkotmányos szabályai – leegyszerűsítve – tulajdonképpen az ország háborúban való részvétele esetére vonatkozóan állapítják meg az államszervezet felépítésének, működésének változására vonatkozó jogi kereteket:

- a Honvédelmi Tanács átveszi a polgári közigazgatás irányításával és vezetésével, a honvédség alkalmazásával, az alkalmazásnak nem minősülő egyéb műveletekben való részvétel engedélyezésével kapcsolatos alkotmányos hatásköröket, ennek keretében a béke idején parlamenti, köztársasági elnöki és kormányzati hatáskörbe tartozó jogokat is gyakorol;
- a Honvédelmi Tanács az Alaptörvényben megállapított kivételek figyelembevételével az állampolgári alapjogokat is érintő rendkívüli intézkedéseket tehet, amelyek alaki szempontból normatív szabályok (rendelet) és konkrét intézkedések lehetnek.¹⁴

A kivételes hatalom gyakorlása során az alkotmányos alapjogokon túlmenően a gazdasági, társadalmi, kulturális stb. területen tevékenykedő és a magánhatalom alatt álló szervezetek tevékenységének szabályozása is „államosítás” alá esik. Így tehát a Honvédelmi Tanács – minthogy általános felhatalmazása van a törvényektől eltérő rendeleti szabályozásra, és az Alaptörvény csak a különleges hatalom korlátait állapítja meg negatív szabályozással – az egész társadalom állami irányítását a kezébe veheti, ha az ország védelme azt megkívánja.

A Honvédelmi Tanács létrehozatala a háborús államvezetés operativitását szolgálja, nem szükségképpen jelenti az államszervezet teljes átalakítását. A Honvédelmi Tanács – az Alaptörvényben meghatározottakon kívül – azokat a parlamenti jogokat gyakorolja, amelyeket az Országgyűlés kifejezetten rá átruház. Az Alaptörvényből következően és a dolog természetéből eredően is az Országgyűlés a rendkívüli állapot idején is működik, és a többi állami szervezet is ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket a háborús körülmények lehetővé tesznek. A törvények alkalmazásának felfüggesztése és a törvényektől eltérő rendeleti jogalkotás lehetősége, valamint a kormány jogainak gyakorlása következtében azonban nincs kizárva annak lehetősége, hogy a Honvédelmi Tanács – a háborús államvezetés igényeinek megfelelően – a békeidőben

¹⁴ A honvédelmi igazgatással kapcsolatos rendkívüli intézkedések körét a honvédelmi törvény tartalmazza.

hatályos jogi rendszer helyett egy merőben új jogi rendszert hozzon létre és a teljes államszervezetet átalakítsa.¹⁵

A *szükségállapot idején a köztársasági elnök gyakorol kivételes hatalmat*. Ez közelebbről azt jelenti, hogy rendeleti úton bevezetheti a honvédelmi törvényben megállapított rendkívüli intézkedéseket, amelyeket az államszervezet alkotmányos működésének megzavarására alkalmas cselekmények elhárítására, illetőleg következményeinek felszámolására az alkotmányos rend fenntartásáért felelős kormányzati szervezetek már előre kidolgoztak, és alkalmazására felkészültek.

Ezek a rendkívüli intézkedések – amelyek egy új jogforrás, a *köztársasági elnöki rendelet* formájában kerülnek nyilvánosságra – jellegüket tekintve három típusba sorolhatók:

- azok a rendeletek, amelyek *az államszervezet felépítésére, feladat- és hatáskörére, működési rendjére vonatkozó szabályokat* tartalmaznak;
- azok a rendkívüli intézkedések, amelyek *rendkívüli helyzetet előidéző cselekmények által megzavart közrend és közbiztonság, valamint az állam alkotmányos működésének helyreállítása érdekében az állami szervek számára nagyobb cselekvési lehetőség biztosítása végett szükségesek, valamint az élet- és vagyonbiztonság veszélyeztetésének további elhárítása céljából az állampolgárok alkotmányos jogainak korlátozását idézhetik elő*;
- azok a rendkívüli intézkedések, amelyek *a rendkívüli helyzetet előidéző magatartások előre nem látható következményeinek elhárítására szolgálnak*.

7.8.2. A különleges jogrendre és a kivételes hatalomra vonatkozó alkotmányos szabályok

A hatalom koncentrációját nem lehet kizárni olyan esetekben, amikor az államszervezet demokratikus működése – a normálistól eltérő állapotok kialakulása miatt – a hatékony védekezést lehetetlenné teszi, és ezáltal magát a demokratikus államrendszernek a létét veszélyezteti, ugyanakkor az Alaptörvény a kivételes hatalomnak a hatalmi ágak közötti megosztásával igyekezett korlátok közé szorítani a hatalommal való visszaélés lehetőségét.

A *rendkívüli állapot* kihirdetése és jogkövetkezményei a magyar alkotmányos rendszer olyan változásait idézik elő, hogy ez a döntés csak a szuverenitás legteljesebb körét birtokló szervezet-től származhat, és a legszigorúbb alkotmányos eljárási szabályok alapján hozható meg. Ebben a tekintetben az Alaptörvény minden garanciális igényt kielégít. A *Honvédelmi Tanács összetétele* a különleges hatalom számára teljes legitimációt ad, és egyben biztosítja a politikai ellenőrzés számára szükséges információkat is a Tanács tevékenységéről. A *parlament*i pártok *képvisellete* a Tanácsban egyúttal lehetővé teszi, hogy minden számottevő tényező közreműködjön az ország kormányzásában akkor, amikor a legszélesebb körű nemzeti összefogásra van szükség, és egyúttal viselje a felelősséget is a nemzet sorsáért. Ugyancsak garanciális jellegű az *Alkotmánybíróság folyamatos működése* rendkívüli állapot idején, mert a politikai kormányzat struktúráján kívül ad lehetőséget az alkotmányos működés megítélésére.

Rendkívüli állapotban a Honvédelmi Tanács, megelőző védelmi helyzetben, váratlan támadás során a kormány jogosult (és kötelezett) a honvédelmi törvényben szereplő rendkívüli intézkedések bevezetésére. Ezen túlmenően a kormány a megelőző védelmi helyzet kihirdetésére

¹⁵ E széles körű felhatalmazást csak az Alaptörvény 54. cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezések korlátozhatják, miszerint a rendkívüli állapotban sem függeszthető fel az Alaptörvény alkalmazása.

vonatkozó parlamenti kezdeményezését követően, de még az Országgyűlés tárgybeli döntésének meghozatalát megelőzően, annak megtörténteig, de legfeljebb 60 nap időtartamra a közigazgatás, a honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be, amelyekről a köztársasági elnököt és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságait folyamatosan tájékoztatja.

Az ország fegyveres védelmével kapcsolatos katonai tevékenység zavartalan végrehajtása, a lakosság életének megóvása és a nemzeti vagyon megvédése érdekében a honvédelmi törvényben rögzítettek szerint *a közigazgatás, a közrend és a közbiztonság szabályai is megváltoznak*. Ezek keretében többek között gyülekezési jog korlátozása, kijárási tilalom, meghatározott területekről a személyek és a vagyontárgyak elszállítása (kitelepítés, kiürítés) rendelhető el, korlátozható a személy- és áruforgalom, valamint az ország területére való, illetve az onnan való kilépés. Megtiltható és korlátozható a sajtótermékek előállítása és terjesztése, a nem közszolgálati rádió és a televízió működése stb. (katonai cenzúra). Ezen időszakban a fővárosi, megyei kormányhivatal (és az annak szervezetébe tartozó járási hivatal) vezetője, valamint a polgármester hatáskörébe tartozó államigazgatási feladatot rendelet is megállapíthat.

A rendkívüli állapot körülményei indokolják az igazságszolgáltatással összefüggő rendelkezések módosítását is. Ezzel összhangban a honvédelmi törvényben rögzítettek szerint rendelet alapján új bíróságok és ügyészségek létesíthetők, egyes nagyobb helyőrségekben katonai bíróságok állíthatók fel, és megállapíthatók a katonai büntetőeljárás külön szabályai és módosulhatnak a bírósági eljárás szabályai is (így többek között egyes, a járásbírósági hatáskörbe tartozó kisebb jelentőségű bűncselekmények szabálysértésnek minősülnek stb.). Az ország egész területén vagy egy részén rögtönbíráskodás (statárium) vezethető be, és a rögtönbíráskodás hatáskörébe tartozó ügyekben életfogytig tartó vagy 10–15 évig terjedő szabadságvesztés szabható ki. Módosíthatók továbbá a büntető- és szabálysértési eljárás, a polgári peres és nem peres eljárás, valamint a közjegyzői eljárás szabályai.

Felhasznált irodalom

- NATO: *Aktív Szerepvállalás, Modern Védelem – az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Stratégiai Koncepciója Tagállamainak Védelméről és Biztonságáról*. NATO Tájékoztatási Központ, Brüsszel, 2010. (A dokumentumot az állam- és kormányfők a liszaboni csúcstalálkozón fogadták el 2010. november 19-én.) Online: <https://bit.ly/3thPS9z>
- Európai Közöségek: *Európai Biztonsági Stratégia. Biztonságos Európa egy jobb világban*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2009. Online: <https://doi.org/10.2860/15719>

Ajánlott irodalom

- Baán Mihály – Bors István – Csiffáry Tamás – Hári László – Kocsis Lajos – Szentés László: *Magyarország védelmi igazgatása a közigazgatás új környezetében*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2014.
- Balogh András – Kádár Pál (szerk.): *Magyarország honvédelmének közjogi alapjai*. Budapest, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- Hornycsek Júlia (szerk.): *A védelmi igazgatás működésének gyakorlati tapasztalatai napjaink kihívásainak tükrében*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

- Kádár Pál: A kivételes hatalomtól a különleges jogrend idején bevezethető intézkedésekig. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, (2014), 1. 1–46.
- Keszely László (szerk.): *Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2014.
- Lakatos László: A honvédelem és a honvédelmi igazgatás rendszere, azok védelmi igazgatás rendszerében betöltött helye és szerepe. In Hornyacsék Júlia (szerk.): *A honvédelmi igazgatás rendszerének sajátosságai, különös tekintettel a védelmi igazgatással való kapcsolatára*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 90–126.
- Lakatos László: Honvédelmi igazgatás. In Lapsánszky András (szerk.): *Közigazgatási jog. Szakigazgatásaink elmélete és működése*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft, 2020. 201–222.

Ellenőrző kérdések

1. Karikázza be a helyes válaszokat!
A honvédelmi igazgatás:
 - a) A közigazgatás részét képező, annak honvédelmi funkcióit irányító és koordináló feladat- és szervezetrendszer.
 - b) A védelmi igazgatás egyik részeleme.
 - c) Központi, területi, helyi és települési szintekre épül.
 - d) A katasztrófavédelem központi irányító szerve.
 - e) A honvédelmet és a polgári védelmet jelenti.
2. Egészítse ki az alábbi állítást!
 - a) Magyarország honvédelmének megszervezéséért a felelős
 - b) Az ország honvédelmi felkészítését a irányítja
 - c) A Magyar Honvédség működését a irányítja
 - d) A Magyar Honvédség irányításáért a felelős
 - e) Rendkívüli állapot idején az ország honvédelmét a irányítja
3. Karikázza be a helyes válaszokat!
A honvédelmi igazgatás:
 - a) Célja az ország honvédelmi felkészítése, honvédelmének megszervezése, irányítása.
 - b) A katasztrófavédelem rendszerének egyik eleme.
 - c) Célja a közigazgatás és a katonai igazgatás együttműködésének biztosítása.
 - d) Kizárólag nemzeti feladatokat végez.
 - e) Békében és különleges jogrendben egyaránt működik.
4. Sorolja föl a honvédelmi kötelezettségek formáit!
 - a)
 - b)
 - c)
 - d)
5. Karikázza be a helyes válaszokat!
Különleges jogrend kihirdetésére jogosult:
 - a) Az Országgyűlés
 - b) Az Országgyűlést helyettesítő jogkörében a köztársasági elnök
 - c) A kormány
 - d) Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága
 - e) A honvédelmi miniszter

6. Karikázza be a helyes válaszokat!
- A Magyar Honvédség katonai igazgatási szervei:
- A Honvédelmi Minisztérium
 - Az MH Katonai Igazgatási és Központi Nyilvántartó Parancsnokság
 - A Honvéd Vezérkar és a védelmi bizottságok
 - Az MH Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnokság
 - A regionális hadkiegészítő parancsnokságok
7. Karikázza be a helyes válaszokat!
- A különleges jogrend célja az ország honvédelmi felkészítése
 - A különleges jogrend időszakában az Alaptörvényben rögzített bármely alapvető jog korlátozható, vagy gyakorlása felfüggeszthető
 - Megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés dönt a hadkötelezettség bevezetéséről
 - Rendkívüli állapot különleges jogrendben az ország honvédelmének legfőbb irányító szerve a Honvédelmi Tanács
 - A gazdaság honvédelmi célú mozgósításáról a honvédelmi miniszter dönt.
8. Egészítse ki az alábbi állításokat!
- A megyei védelmi bizottság elnöke a felelős.
 - A helyi védelmi bizottság illetékességi területe a felelős.
 - A települési szintű honvédelmi feladatok megszervezéséért és irányításáért a felelős.
 - A megyei, fővárosi védelmi bizottságok honvédelmi felkészítéssel kapcsolatos tevékenységét a felügyeli.
 - A honvédség különleges jogrendbeli ingó- és ingatlanigényének kielégítését a nemzetgazdaságból a szervezi és végzi.
9. Karikázza be a helyes válaszokat!
- A megyei, fővárosi védelmi bizottság igénybevételi hatósági jogkörrel rendelkezik.
 - Valamennyi központi államigazgatási szervnek vannak honvédelmi feladatai.
 - A fegyveres összeütközések időszakában jelentkező, települési szintű polgári védelmi feladatok megszervezéséért és irányításáért a polgármester felelős.
 - Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség és a Határőrség.
 - Minden magyar állampolgár köteles a haza fegyveres védelmére.